

Bakalářská práce

Učitelé, školská integrace a inkluze

Studijní program:

B0111A190016 Speciální pedagogika

Autor práce:

Barbora Zuzčaková

Vedoucí práce:

Mgr. Miroslav Meier, Ph.D.

Katedra sociální práce a speciální pedagogiky

Liberec 2024

Zadání bakalářské práce

Učitelé, školská integrace a inkluze

<i>Jméno a příjmení:</i>	Barbora Zuzčaková
<i>Osobní číslo:</i>	P20000179
<i>Studijní program:</i>	B0111A190016 Speciální pedagogika
<i>Zadávací katedra:</i>	Katedra sociální práce a speciální pedagogiky
<i>Akademický rok:</i>	2021/2022

Zásady pro vypracování:

Cíl bakalářské práce: Zjistit názory učitelů základních škol na školskou integraci a inkluzi, zjistit informovanost učitelů základních škol o školské integraci a inkluzi.

Požadavky: Formulace teoretických východisek, příprava průzkumu, sběr dat, interpretace a vyhodnocení dat, formulace závěrů.

Metody: Dotazník.

Při zpracování bakalářské práce budu postupovat v souladu s pokyny vedoucí práce.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování práce: tištěná/elektronická

Jazyk práce: čeština

Seznam odborné literatury:

HÁJKOVÁ, Vanda, STRNADOVÁ, Iva, 2012. *Inkluzivní vzdělávání: Teorie a praxe*. 1. vyd. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-6943-7.

JEŘÁBKOVÁ, Kateřina, a kol., 2013. *Školská integrace u žáků se speciálními vzdělávacími potřebami*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. ISBN 978-80-244-3730-9.

PIVARČ, Jakub, 2020. *Na cestě k inkluzi: proměny pedagogických procesů ve vzdělávání a jejich pojetí učiteli a zástupci vedení ZŠ*. 1. vyd. Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta. ISBN 978-80-7603-206-4.

SLOWÍK, Josef, 2016. *Speciální pedagogika*. 2. aktualizované a doplněné vyd. Praha: Grada. ISBN 978-80-271-0095-8.

ZILCHER, Ladislav, SVOBODA, Zdeněk, 2019. *Inkluzivní vzdělávání: efektivní vzdělávání všech žáků*. 1. vyd. Praha: Grada. ISBN 978-80-271-0789-6.

Vedoucí práce:

Mgr. Miroslav Meier, Ph.D.

Katedra sociální práce a speciální pedagogiky

Datum zadání práce:

3. dubna 2022

Předpokládaný termín odevzdání: 28. dubna 2023

L.S.

prof. RNDr. Jan Pícek, CSc.
děkan

Mgr. Hana Ryšlavá, Ph.D.
garant studijního programu

Prohlášení

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně jako původní dílo s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím mé bakalářské práce a konzultantem.

Jsem si vědoma toho, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci nezasahuje do mých autorských práv užitím mé bakalářské práce pro vnitřní potřebu Technické univerzity v Liberci.

Užiji-li bakalářskou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědoma povinnosti informovat o této skutečnosti Technickou univerzitu v Liberci; v tomto případě má Technická univerzita v Liberci právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Současně čestně prohlašuji, že text elektronické podoby práce vložený do IS/STAG se shoduje s textem tištěné podoby práce.

Beru na vědomí, že má bakalářská práce bude zveřejněna Technickou univerzitou v Liberci v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů.

Jsem si vědoma následků, které podle zákona o vysokých školách mohou vyplývat z porušení tohoto prohlášení.

Poděkování

Ráda bych poděkovala vedoucímu své bakalářské práce Mgr. Miroslavovi Meierovi Ph.D. za cenné rady, věcné připomínky a vstřícnost při konzultacích a vypracování bakalářské práce. Mé poděkování patří též učitelům základních škol z měst Mostu a Liberce za spolupráci při získávání údajů pro empirickou část bakalářské práce.

Název bakalářské práce: Učitelé, školská integrace a inkluze

Jméno a příjmení autora: Barbora Zuzčaková

Akademický rok odevzdání bakalářské práce: 2023/2024

Vedoucí bakalářské práce: Mgr. Miroslav Meier, Ph.D.

Anotace

Bakalářská práce se zabývá problematikou školské integrace a inkluze, se zaměřením na názory učitelů základních škol na tyto dva výchovně vzdělávací přístupy. Práce se skládá ze dvou hlavních částí. V teoretické části jsou definovány důležité pojmy související se školskou integrací a inkluzí, učitelé a žáci se speciálními vzdělávacími potřebami, různé přístupy k výchově a vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a legislativní rámec školské integrace a inkluze v České republice. V empirické části je popsáno a vyhodnoceno dotazníkové šetření. Cílem bakalářské práce bylo zjistit názory učitelů ZŠ na školskou integraci a inkluzi, zjistit informovanost učitelů ZŠ o školské integraci a inkluzi. Dotazníkového šetření se zúčastnilo celkem 30 učitelů základních škol z měst Mostu a Liberce, kteří vyučovali žáky se speciálními vzdělávacími potřebami. V diskuzi jsou výsledky průzkumu diskutovány a porovnány s výsledky jiného autora. V navrhovaných opatřeních jsou uvedena mimo jiné opatření zaměřená na zlepšení informovanosti učitelů o školské integraci a inkluzi. V závěru je následně shrnuta celá bakalářská práce. Následuje seznam použitých zdrojů a příloha s dotazníkem.

Klíčová slova: podpůrná opatření, speciální vzdělávací potřeby, školská inkluze, školská integrace, učitelé, výchova, vzdělávání, základní škola, žáci se speciálními vzdělávacími potřebami.

Bachelor thesis title: Teachers, school integration and inclusion

Name and surname of the author: Barbora Zuzčaková

Academic year of Bachelor thesis: 2023/2024

Bachelor thesis supervisor: Mgr. Miroslav Meier, Ph.D.

Annotation

The bachelor thesis deals with the issue of school integration and inclusion, focusing on the opinions of primary school teachers on these two educational approaches. The thesis consists of two main parts. The theoretical part defines important concepts related to school integration and inclusion, teachers and pupils with special educational needs, different approaches to education of pupils with special educational needs and the legislative framework of school integration and inclusion in the Czech Republic. The empirical part describes and evaluates the questionnaire survey. The aim of the bachelor thesis was to find out the opinions of primary school teachers on school integration and inclusion, to find out the awareness of primary school teachers about school integration and inclusion. A total of 30 primary school teachers from the towns of Most and Liberec who taught pupils with special educational needs participated in the questionnaire survey. The results of the survey are discussed and compared with the results of another author. The proposed measures include, among others, measures aimed at improving teachers' awareness of school integration and inclusion. Finally, the whole bachelor thesis is then summarised. This is followed by a list of sources used and an appendix with a questionnaire.

Keywords: support measures, special educational needs, school inclusion, school integration, teachers, education, education, primary school, pupils with special educational needs.

Obsah

Seznam grafů.....	10
Seznam použitých zkratek.....	11
Úvod.....	12
Teoretická část	13
1 Možnosti vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami	13
2 Školská integrace	14
2.1 Druhy školské integrace	14
2.2 Užití školské integrace v praxi.....	15
2.3 Pozitiva a negativa školské integrace	19
3 Školská inkluze	20
3.1 Užití školské inkluze v praxi	20
3.2 Pozitiva a negativa školské inkluze	22
4 Rozdíly mezi školskou integrací a inkluzí.....	23
5 Učitelé základních škol.....	25
5.1 Učitelé základních škol a školská integrace a inkluze.....	25
5.1.1 Oceňování rozmanitosti žáků.....	26
5.1.2 Podpora všech žáků	27
5.1.3 Spolupráce s ostatními	27
5.1.4 Průběžný osobní profesní rozvoj učitelů ZŠ.....	28
6 Žáci se speciálními vzdělávacími potřebami	28
7 Podpůrná opatření	29
7.1 Stupně podpůrných opatření	30
7.2 Poradenská pomoc školy a školského poradenského zařízení.....	31
7.2.1 Pedagogicko-psychologická poradna	31
7.2.2 Speciálně pedagogické centrum.....	32

7.2.3	Poradenská pomoc školy	33
7.3	Úpravy organizace, obsahu, hodnocení, forem, metod a očekávaných výstupů vzdělávání	34
7.4	Učební pomůcky	35
7.5	Individuální vzdělávací plán	36
7.6	Asistent pedagoga	37
7.7	Tlumočník a přepisovatel.....	38
7.8	Třídy a studijní skupiny zřízené podle § 16 odstavce 9 školského zákona	39
	Empirická část.....	40
8	Cíl bakalářské práce a průzkumné otázky	40
9	Metodologie průzkumu.....	40
9.1	Průzkumný vzorek a průběh průzkumu	41
10	Výsledky průzkumu	42
11	Vyhodnocení průzkumných otázek	52
12	Diskuze	54
13	Navrhovaná opatření	56
	Závěr	58
	Seznam použitých zdrojů	59
	Seznam příloh	62

Seznam grafů

<i>Graf č. 1: Odpovědi položky č. 1 vyjádřené v procentech</i>	43
<i>Graf č. 2: Odpovědi položky č. 2 vyjádřené v procentech</i>	43
<i>Graf č. 3: Odpovědi položky č. 3 vyjádřené v procentech</i>	44
<i>Graf č. 4: Odpovědi položky č. 4 vyjádřené v procentech</i>	45
<i>Graf č. 5: Odpovědi položky č. 5 vyjádřené v procentech</i>	45
<i>Graf č. 6: Odpovědi položky č. 6 vyjádřené v procentech</i>	46
<i>Graf č. 7: Odpovědi položky č. 7 vyjádřené v procentech</i>	47
<i>Graf č. 8: Odpovědi položky č. 9 vyjádřené v procentech</i>	48
<i>Graf č. 9: Odpovědi položky č. 10 vyjádřené v procentech</i>	48
<i>Graf č. 10: Odpovědi položky č. 11 vyjádřené v procentech</i>	49
<i>Graf č. 11: Odpovědi položky č. 12 vyjádřené v procentech</i>	50
<i>Graf č. 12: Odpovědi položky č. 13 vyjádřené v procentech</i>	50
<i>Graf č. 13: Odpovědi položky č. 14 vyjádřené v procentech</i>	51

Seznam použitých zkratek

- AAK – alternativní a augmentativní komunikace
- ČR – Česká republika
- IVP – individuální vzdělávací plán
- LMR – lehká mentální retardace
- MŠMT – Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
- NKS – narušená komunikační schopnost
- PAS – porucha autistického spektra
- PCH – porucha chování
- PO – podpůrná opatření
- PPP – pedagogicko-psychologická poradna
- RVP – rámcový vzdělávací program
- SPC – speciálně pedagogické centrum
- SPCH – specifické poruchy chování
- SPU – specifické poruchy učení
- SŠ – střední škola
- SVP – speciální vzdělávací potřeby
- ŠPZ – školské poradenské zařízení
- ŠVP – školní vzdělávací program
- UDL – Universal Design for Learning
- ZŠ – základní škola

Úvod

Téma školské integrace a inkluze je v současné době velmi aktuální a často diskutované. Zvyšující se důraz na začleňování žáků se SVP do běžného výchovně vzdělávacího systému představuje významnou změnu v přístupu k výchově a vzdělávání těchto žáků. Bakalářská práce se zaměřuje na informovanost a názory učitelů na školskou integraci a inkluzi s cílem analyzovat současný stav a přístupy k začleňování žáků se SVP do běžných ZŠ.

Důvodem volby tohoto tématu je jeho aktuálnost a důležitost pro vzdělávací systém v ČR. Integrace a inkluze jsou klíčové pro zajištění rovných příležitostí ve vzdělávání a pro podporu rozvoje každého žáka s ohledem na jeho individuální potřeby. Osobní zkušenosti a pozorování z praxe vedly autorku k přesvědčení, že tato problematika si zaslouží větší pozornost.

Cílem této bakalářské práce je zjistit názory učitelů ZŠ na školskou integraci a inkluzi, zjistit informovanost učitelů ZŠ o školské integraci a inkluzi. Práce se zaměřuje na pochopení toho, jak učitelé vnímají tyto přístupy, jak hodnotí svou informovanost o těchto výchovně vzdělávacích přístupech, a jaké jsou jejich názory na tyto dva výchovně vzdělávací přístupy.

Pro dosažení cíle práce byla použita metodologie kvantitativního výzkumu. Byl proveden dotazníkový průzkum mezi učiteli ZŠ, jehož výsledky budou následně zpracovány a rozebrány.

Práce je rozdělena do několika kapitol. V teoretické části se zaměřujeme na definice školské integrace a inkluze, i jiné přístupy k výchově a vzdělávání žáků se SVP a legislativní rámec v ČR. V empirické části jsou prezentovány výsledky průzkumu a rozebrány názory učitelů ZŠ na danou problematiku. V závěrečné části práce jsou shrnuta hlavní zjištění a navržena možná opatření pro zlepšení současné situace.

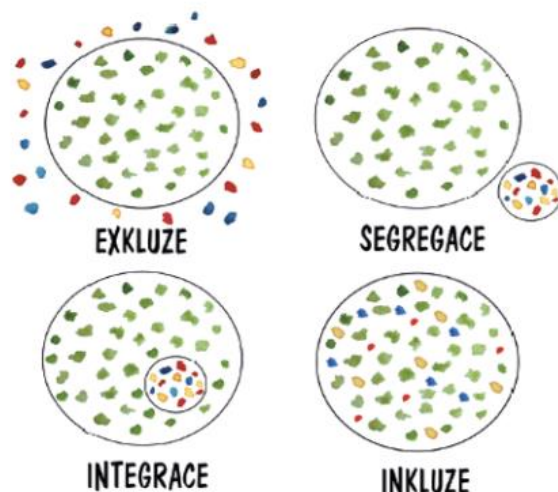
Téma školské integrace a inkluze je velmi důležité, protože odráží snahu společnosti o vytvoření spravedlivého a rovnoprávného vzdělávacího prostředí pro všechny žáky. V současnosti je stále více uznáváno, že společné vzdělávání žáků se SVP v běžných školách přináší výhody nejen pro tyto žáky, ale i pro jejich spolužáky a učitele, kteří se učí pracovat s různorodostí a přizpůsobovat výukové metody SVP žáků.

Teoretická část

1 Možnosti vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami

Důležitým bodem, na který bychom se měli zaměřit, je vývoj výchovy a vzdělávání žáků se SVP. Při výchově a vzdělávání žáků se SVP lze rozlišovat: exkluzi, segregaci, integraci a inkluzi. Informace o těchto přístupech má poskytnout souvislosti pro pochopení vývoje a změn přístupů k žákům se SVP. Dosavadní historie od exkluze až k inkluzi reflektuje vývoj vnímání práv žáků se SVP. Znalost tohoto vývoje nám pomáhá pochopit současné výzvy a úspěchy v jejich vzdělávání a poskytuje nám základ pro další zlepšování výuky. Z tohoto důvodu si níže uvádíme čtyři základní přístupy k výchově a vzdělávání žáků se SVP:

1. **exkluze** – jedná se o stav, kdy jsou žáci se SVP vyloučeni z edukace rozhodnutím vyšších „institucí“. Pro tento přístup je typickým obdobím antika, od které se tento přístup při výchově a vzdělávání využíval až do 18. stol. Ve výchově a vzdělávání se s tímto přístupem již v ČR nesetkáme,
2. **segregace** – v tomto přístupu se dělí školy na běžné školy a školy zřízené podle § 16 odst. 9 školského zákona, které se člení dle druhu postižení žáků (resp. dle jejich SVP). Tento přístup vychází z názoru, že je ideální vzdělávat, co nejvíce homogenní skupiny žáků. V ČR stále dochází k segregaci ve vzdělávání, zejména u žáků se SVP, kteří jsou stále separováni do škol, tříd či skupin zřízených podle § 16 odst. 9 a do ZŠ speciálních. Přestože legislativa podporuje inkluzi, tak se stále potýkáme s problémy, jako jsou například nedostatek financí, PO a přípravy učitelů,
3. **integrace** – při tomto přístupu stále existuje rozdělení na běžné ZŠ a školy zřízené podle § 16 odst. 9 školského zákona (resp. ZŠ speciální), kdy žáci se SVP mají možnost za určitých podmínek a s využíváním vhodných PO navštěvovat běžné ZŠ,
4. **inkluze** – tento přístup navazuje na integraci, přičemž je heterogenita brána jako normalita a tím pádem „rozdělující“ výchova a vzdělávání zaniká. Při tomto přístupu je východisko takové, že různorodost je normální (Scholze in Lechta 2010, s. 26, 27).

Obrázek 1: Grafické porovnání různých přístupů k žákům se SVP (Nováková 2020, s. 6)

2 Školská integrace

Pojem školská integrace pochází z latinského *integrare* v překladu sjednocovat (Pivarč 2020, s. 14). Integraci definujeme jako scelení, ucelení či sjednocení. Při školské integraci se snažíme o začlenění žáka (či skupiny žáků) se SVP do hlavního vzdělávacího proudu mezi intaktní vrstevníky s určitými PO dle potřeb konkrétního žáka se SVP. Školskou integraci definuje Fischer a Škoda (2008, s. 23) jako snahu o úplné zapojení, splynutí, začlenění a zapojení žáka se SVP do běžného výchovně vzdělávacího procesu, který se odehrává v běžném školním prostředí. „Integrace je snahou zachránit náš starý, údajně osvědčený, ve své podstatě vyžilý systém vzdělávání v době, kdy se ve třídách množí odlišnosti, jež mají různé příčiny i projevy“ (Šíp, Denglerová, Bielik, Ďulíková, Gulová, et al. 2022, s. 13). Integrace je v současnosti ve školách v ČR využívána. Integrovaní jsou spíše žáci se SVP do běžného vzdělávacího proudu než žáci intaktní mezi žáky se SVP, kdy v posledních letech jsou často integrováni žáci, kteří pocházejí z Ukrajiny, a ocitli se u nás v důsledku probíhajícího konfliktu na území Ukrajiny.

2.1 Druhy školské integrace

Existuje několik forem školské integrace a těmi jsou:

- **individuální integrace**, kde je žák se SVP integrován do třídy běžné školy mezi intaktní vrstevníky,
- **skupinová integrace**, kde je žák se SVP vzděláván ve třídě, oddělení či skupině, které jsou zřízené podle § 16 odst. 9 školského zákona v běžné škole, nebo ve škole

zřízené podle § 16 odst. 9 školského zákona určené pro žáky s jiným druhem postižení, než má integrovaný žák (Jeřábková, a kol. 2013, s. 12),

- **preventivní neboli obrácená integrace**, při této formě jsou do škol zřízených podle § 16 odst. 9 školského zákona přijímáni žáci intaktní. Výhodou této formy školské integrace je, že je prostředí a podmínky vzdělávání přizpůsobeny žákům se SVP, zároveň je zaopatřena sociální interakce a společné vyučování žáků se SVP a žáků intaktních. Tato forma byla jednou z oblíbených forem, hlavně v Německu a Rakousku (Lechta 2016, s. 197).

2.2 Užití školské integrace v praxi

Jedním z klíčových faktorů pro efektivní školskou integraci žáků se SVP do běžných ZŠ je připravenost učitelů a zlepšení jejich kompetencí v oblasti výchovy a vzdělávání žáků se SVP. Rovněž je nezbytné, aby speciální pedagogové poskytovali podporu učitelům, žákům se SVP a jejich rodinám. K úspěšné školské integraci také přispívá přijetí žáka se SVP spolužáky, což vyžaduje pečlivou přípravu třídy před příchodem žáka se SVP. K úspěšnosti školské integrace také dochází, když pozitivní aspekty školské integrace převládají nad negativními a žák tak získá více výhod z integrace než ze studia ve škole zřízené podle § 16 odst. 9 školského zákona či ZŠ speciální. Je důležité, aby se žák se SVP nestal obětí verbálních či fyzických útoků a nebyl ve třídě izolován. Učitelé by měli dbát na to, aby čas věnovaný žákovi se SVP negativně neovlivnil zbytek třídy (Vítková 2004b, s. 10). Dalšími faktory, které ovlivňují efektivitu školské integrace, jsou bezbariérovost a klima školy, postoje ke školské integraci a vhodné kompetence učitelů ZŠ pro školskou integraci, spolupráce se ŠPZ, spolupráce s rodinou žáka se SVP, přijetí žáka se SVP ze strany spolužáků a jejich rodičů, kvalita speciální podpory a postoje společnosti k integrativnímu vzdělávání (Slowík 2016, s. 37, 38).

Vzdělávání žáků se specifickými poruchami učení

Pro úspěšnou integraci žáků se SPU je zásadní, aby učitelé rozuměli a respektovali jejich SVP, pracovali s žáky individuálně, respektovali jejich pracovní tempo a často opakovali probrané učivo. Při hodnocení by měli přihlížet k charakteru SPU a vhodné může být používat slovní hodnocení. Integrace je také podpořena ověřenými postupy i novými metodami práce se žáky se SPU, sníženým počtem žáků ve třídě, přehledným a strukturovaným prostředím, pravidelným denním režimem s jasně stanovenými pravidly chování, pravidelnou relaxací k uvolnění psychického napětí a aktivní spoluprací s rodiči

zaměřenou na jednotný přístup k žákům a jejich SVP. Individuální přístup k žákům ze strany speciálních pedagogů a učitelů, založený na IVP, je klíčový. K úspěchu integrace přispívá také spolupráce s rodiči, PPP a případně odbornými lékaři (Vítková 2004a, s. 37, 38).

Vzdělávání žáků se specifickými poruchami chování

Pro úspěšnou integraci žáků se SPCH je nezbytné dodržovat několik klíčových podmínek. Patří mezi ně využívání speciálně pedagogických metod a forem práce, nižší počet žáků ve třídách, a třídy, které umožňují flexibilní uspořádání pro skupinové vyučování a další výchovné činnosti. Důležitou součástí třídy by měl být odpočinkový koutek, kde může žák relaxovat nebo plnit úkoly mimo lavici, jako je individuální četba či studium. Pro tyto žáky je také zásadní nadstandardní vybavení pro sport a volný čas, protože sportovní aktivity a zájmové činnosti jsou pro ně velmi potřebné. Kromě toho by měla být zajištěna vhodná doprava do školy, aby se předešlo problémům se záškoláctvím. Speciální pedagogové i ostatní učitelé by měli k žákům přistupovat individuálně a umožnit vzdělávání na základě IVP. Úspěch integrace dále podporuje spolupráce s rodiči, PPP a případně odbornými lékaři (Vítková 2004a, s. 38).

Vzdělávání žáků s mentálním postižením

Pro úspěšnou školskou integraci žáků s mentálním postižením je klíčové dodržovat několik zásad. Patří sem snížený počet žáků ve třídě a vhodně upravené prostředí, které podporuje jejich učení. Používání speciálních učebních metod a výběr učiva, které odpovídá úrovni jejich rozumových schopností, je rovněž nezbytné. Učitelé by měli mít speciálně pedagogickou kvalifikaci a k dispozici by mělo být speciální zařízení a kompenzační pomůcky přizpůsobené specifickým potřebám a závažnosti mentálního postižení žáka. Dále by učitelé měli k žákům přistupovat individuálně a umožnit vzdělávání na základě IVP. Důležitou součástí jsou také učebnice navržené tak, aby odpovídaly úrovni rozumových schopností těchto žáků. Úspěch integrace dále podporuje spolupráce s rodiči, SPC a případně odbornými lékaři (Vítková 2004a, s. 39, 40) (Bartoňová, Vítková 2007, s. 90).

Vzdělávání žáků s tělesným postižením, nemocí či zdravotním oslabením

Vzdělávání žáků s tělesným postižením, nemocí či zdravotním oslabením vyžaduje individuální přístup a často zahrnuje využití kompenzačních pomůcek, které umožňují absolvovat všechny vyučovací předměty. Speciální pedagogové i ostatní učitelé by měli k žákům přistupovat individuálně a umožnit vzdělávání na základě IVP. Problémy se obvykle vyskytují u předmětů náročných na motoriku, jako je geometrie v matematice, výtvarná, tělesná výchova a praktické činnosti. V těchto případech může být nutná úprava organizace výuky, zejména tělesné výchovy, která by měla být přizpůsobena doporučením

odborného lékaře. Pro efektivní vzdělávání žáků s tělesným postižením, nemocí či zdravotním oslabením je nezbytné zajistit bezbariérový přístup do školy, učeben a společných prostorů, vhodné technické vybavení umožňující samostatný pohyb žáků po škole, didaktické pomůcky ve spolupráci se SPC, a kompenzační pomůcky, jako jsou vozíky, lehátka, vhodné stolky a židle, a také počítače pro žáky, kteří nemohou psát jiným způsobem. Důležité je též spolupráce s rodiči, SPC a odbornými lékaři, která výrazně též přispívá k úspěchu integrace (Vítková 2004a, s. 32) (Bartoňová 2007, s. 81).

Vzdělávání žáků se zrakovým postižením

Vzdělávání žáků se zrakovým postižením je přizpůsobeno podle míry jejich postižení, přičemž úspěšná integrace závisí na několika klíčových faktorech. Ty zahrnují podnětné prostředí a individuální přístup pedagogů, kteří mají základní znalosti v oftalmologii, menší počet žáků ve třídách, adekvátní materiální a technické vybavení, jako je odstranění bariér, speciální osvětlení, učebnice se zvětšeným písmem, přepis učebnic do bodového písma. Dále je důležité umožnit užívání didaktických kompenzačních pomůcek, například plastických modelů, televizních lup a počítačů s programy pro nevidomé. Spolužáci a jejich rodiče by měli být podrobně seznámeni s problematikou zrakového postižení. Kvalifikovaní odborníci by měli vést výuku speciálních předmětů zaměřených na prostorovou orientaci a samostatný pohyb žáků a umožnit vzdělávání na základě IVP. Klíčem k úspěšné integraci je spolupráce s rodiči, SPC a lékaři odborných specializací (Vítková 2004a, s. 33, 34) (Růžičková 2006, s. 29, 30).

Vzdělávání žáků se sluchovým postižením

Pro efektivní integraci žáků se sluchovým postižením je nezbytné dodržovat několik klíčových podmínek. Ty zahrnují právo na volbu vzdělávací cesty, jako je bilingvální, orální přístup nebo přístup prostřednictvím tzv. totální komunikace. Dalším vhodným faktorem je menší počet žáků se sluchovým postižením ve třídách. Všichni pedagogové zapojení do výchovy a vzdělávání těchto žáků by měli mít dostatečné znalosti o problematice sluchového postižení a měli by k žákům přistupovat individuálně a umožnit vzdělávání na základě IVP. Dále je důležité umožnit úpravu obsahu učiva jednotlivých vyučovacích předmětů a používat vhodné metody výuky. Pokračování v logopedické péči by mělo být zajištěno podle potřeb žáků. Materiální a technické vybavení, jako jsou individuální sluchadla, skupinové soupravy, počítače, indukční smyčky apod. mohou hrát důležitou roli. Kromě toho by měly být k dispozici jak běžné, tak speciální učebnice, výukové videoprogramy a didaktické pomůcky. Úspěšnou integraci dále podporuje úzká spolupráce s rodiči, SPC a případnými odborníky v lékařství (Vítková 2004a, s. 35, 36).

Vzdělávání žáků s PAS a dalšími pervazivními vývojovými poruchami

Pro úspěšnou integraci žáků s PAS do běžných ZŠ je nezbytné dodržovat několik klíčových podmínek. Patří sem speciálně upravené školní prostředí, které zajišťuje, že žáci s PAS nebudou rušeni a zároveň nebudou rušit ostatní, což může zahrnovat samostatné lavice nebo oddělení od spolužáků. Klíčový je také přísně individuální přístup a přesné strukturování prostoru a času. Pro žáky, kteří preferují komunikaci s počítačem, je důležité zajistit přístup k počítačům, které mohou být významnou oporou při vzdělávání těchto žáků. Učitelé by měli být vzděláni v problematice PAS a ve specifických metodách práce s těmito žáky. Speciální pedagogové a ostatní učitelé by měli umožnit vzdělávání žáků na základě IVP, přistupujíc k nim individuálně. Spolupráce s rodiči, PPP a případně odbornými lékaři je dalším klíčem k úspěšné integraci (Vítková 2004a, 40, 41).

Vzdělávání žáků s nadáním

Při vzdělávání často žáci s nadáním nedostávají moc pozornosti, jejich schopnosti mohou být nedostatečně rozvinuté, což může vést k tomu, že učitelé nadání nerozpoznají kvůli odlišným představám o nadání. Neuspokojení SVP nadaných žáků, může vést k ztrátě jejich zájmu o školní práci a následné snížení jejich výkonu, což může ještě více zastínit jejich nadání učiteli. Pro žáky s nadáním může být vhodné vypracovat IVP, který jim umožní pracovat rychlejším tempem a řešit složitější úkoly, a přistupovat k jedinci individuálně, pro úspěšnou integraci je tento přístup nezbytný. To vyžaduje náročnější přípravu učitele, ale přináší uspokojení za vynaloženou námahu. Spolupráce s rodiči, PPP a případnými odbornými lékaři dále posiluje efektivitu integračních snah (Vágnerová 2005, s. 54–56).

Vzdělávání žáků s NKS

Efektivní školská integrace žáků s NKS vyžaduje individuální péči, která by měla být integrována do všech vyučovacích předmětů. Úspěšná integrace vyžaduje, aby speciální pedagogové a učitelé přistupovali k žákům individuálně a umožňovali jim vzdělávání dle IVP. Důležitá je také spolupráce s rodiči, PPP a případnými odbornými lékaři. Informovanost všech vyučujících o problematice NKS je nezbytná, stejně jako vytvoření vhodného sociálního klimatu ve třídě a snížení počtu žáků ve třídě. Hodnocení by mělo zohledňovat specifika NKS ve všech relevantních vyučovacích předmětech (Vítková 2004a, s. 36).

2.3 Pozitiva a negativa školské integrace

Při školské integraci žáků se SVP do běžného vzdělávacího proudu dochází k rozvoji sociálních dovedností všech žáků. Žáci se učí respektovat rozdíly, spolupracovat a vzájemně se podporovat, což je základ pro harmonické soužití v různorodé společnosti (UNESCO 2017, s. 12–15). Dalším pozitivem je rovný přístup ke kvalitnímu vzdělávání pro všechny žáky bez ohledu na jejich potřeby či zázemí, který školská integrace podporuje. Toto je bráno jako základ pro budování spravedlivé společnosti (UNESCO 1994, s. 8–10). Školská integrace také podporuje rozvoj empatických a komunikačních schopností, které jsou nezbytné pro osobní a profesní život. Žáci se učí řešit konflikty mírovou cestou, což snižuje míru agresivity a násilí ve škole. Dalším přínosem je posílení sebedůvěry žáků se SVP, kteří díky integraci zažívají pocit úspěchu a přijetí. Integrace přispívá k celkovému zlepšení školního klimatu, protože podporuje ohleduplné a podpůrné prostředí, kde se všichni žáci cítí bezpečně a hodnotně. Tento přístup také připravuje žáky na život v různorodé společnosti, kde budou muset pracovat a žít s lidmi s různými schopnostmi a zázemím (UNESCO 2009, s. 22–24).

Dále se podíváme na negativa školské integrace. Jak sám termín „integrace“ říká, tak se jedná o proces, kdy je žák či skupina žáků vyloučena ze společnosti, a pak je zpět integrována do běžného vzdělávacího proudu (Vítková 2004a, s. 9). Jedním z prvních negativ je nedostatek zdrojů a podpory, kam spadají finanční a personální nároky, dále přetížení učitelů, na které jsou kladeny vysoké nároky. Integrace žáků s různými SVP je velmi náročná, učitelé často nejsou připraveni či proškoleni na práci v integračních třídách. To může vést k vyčerpání, snížení kvality výuky až k syndromu vyhoření. Často integrace probíhá bez speciálně pedagogického působení, ve třídě pracuje běžný učitel, který je veden pracovníkem ze ŠPZ. Výuka nebývá dostačující, protože učitel může nabídnout pouze takovou úroveň podpory, kterou mu nabídne pracovník ze ŠPZ. Již zmíněným negativem je nedostatek finančních prostředků například pro úpravu školního prostředí, které žák se SVP potřebuje. Ve školách zřízených podle § 16 odst. 9 školského zákona bývá lepší vybavení, které zahrnuje speciální zařízení a pomůcky pro zlepšení pobytu a efektivity výuky žáků se SVP. Výchovně vzdělávací proces zde řídí odborně připravení speciální pedagogové. Tyto školy také běžně nabízejí odbornou léčebnou, rehabilitační a sociální péči a poradenské služby. Oproti běžným ZŠ mají školy zřízené podle § 16 odst. 9 školského zákona třídy s menším počtem žáků, což umožňuje pedagogům individuálnější přístup ke každému žákovi (Horváthová, Kočová 2016) (Jeřábková 2013, s. 18).

Odmítavý postoj rodičů žáků či učitelů vůči žákům se SVP může ovlivnit celkovou atmosféru nejen ve škole, což může vést k sociálnímu vyloučení a stresu u žáků se SVP. Integrace rovněž představuje riziko, že se žák se SVP může cítit manipulován do role bezmocného jedince, intaktní jedinec by neměl nabýt dojmu, že žák se SVP má výhody, či že pracuje méně než žáci intaktní. Dalším problémem může být, že se učitel příliš věnuje žákovi se SVP na úkor intaktních jedinců, či žáka se SVP zanedbává (Horváthová, Kočová 2016) (Jeřábková 2013, s. 18).

3 Školská inkluze

Školská inkluze je systém vzdělávání, který umožňuje všem žákům vzdělávat se v běžných školách, ideálně v lokalitě bydliště žáka. Učitelé na inkluzivně zaměřených školách musí přistupovat k žákům individuálně jako k jedinečným osobnostem. Výuka, organizace a filozofie takové výchovy a vzdělávání jsou postaveny na individualizovaném přístupu k žákům. Každý žák má svou vzdělávací strategii, která je přizpůsobena jeho potřebám (schopnosti, talentu i postižení). Při školské inkluzi se soustředíme na to, aby každý žák plně využil svůj potenciál a zároveň se vzdělával v komunikaci a spolupráci s ostatními žáky. Odlišnost je vnímána jako příležitost k rozvoji vzájemného respektu, není vnímána jako problém či přítěž. V inkluzivně zaměřených školách se žáci na rozdíl od školské integrace nerozdělují na žáky se SVP a žáky intaktní. Každý je brán jako osobitý jedinec, který má svá určitá specifika, která je potřeba zohledňovat (Tannenbergerová 2016, s. 35). „*Inkluze není prohloubením integrace. Je konceptem, který je založený na zcela jiných filozofických, sociologických a psychologických základech, jež jsou dnes vědecky dobře zdůvodněné. Inkluze již nespatřuje problém v 'nevzdělatelném', 'nepřizpůsobivém', 'hendikepovaném', či jinak 'nenormálním' jedinci. Spatřuje naopak problém v normách, které řídí fungování našich škol i našeho myšlení. Tyto normy nám sugerují ideu normálního žáka, normální výuky, normálního učitele, normálního rodiče a formují také naši utkvělou představu, že vše, co se této normalitě vymyká, musí být uvedeno zpět do náležitého, tj. normálního, stavu*“ (Šíp, Denglerová, Bielik, Ďulíková, Gulová, et al. 2022, s. 13).

3.1 Užití školské inkluze v praxi

V tomto odstavci se zaměříme na několik klíčových podmínek z různých oblastí, které je nutné dodržovat pro úspěšnou školskou inkluzi. Školská inkluze může fungovat pouze tehdy, pokud všechny zúčastněné osoby mají stejný cíl. Mezi tyto osoby patří:

zřizovatel zařízení, mívá velké finanční a právní možnosti, celý personál, kam spadají pedagogové, rodiče, ale i školník, kuchařky a osoby, které dochází do školské skupiny narázově (např. sociální pedagog, farář) (Anderlinková 2014, s. 67, 68).

Další podmínky se týkají pedagogů a vztahů mezi nimi. Jestliže všichni dospělí tvoří tým, vyměňují si zkušenosti a jsou v souladu, tak může dojít k úspěšné školské inkluzi. Je důležité, aby byly respektovány zájmy, záliby a potřeby žáků. Na „nedostatky“ žáků se myslí jen v případě, že je v ohrožení jejich vývoj a je potřeba udělat vhodné změny. Pedagogové se musejí dále vzdělávat v oboru speciální pedagogiky. Řídíme se tím, že každá pozitivní akce vyvolá pozitivní reakci. S úctou se chovat k dětem i dospělým. Úctu, kterou nelze jen projevovat, ale v případě nepostradatelnosti i vyžadovat (Anderlinková 2014, s. 69, 70).

Důležité oblasti fungující školské inkluze, které si v tomto odstavci shrneme, se týkají role asistenta pedagoga. Pokud asistent pedagoga podporuje žáka v dosažení samostatnosti (schopnosti pracovat na sobě a převzít zodpovědnost za vlastní učení), tak může dojít k úspěšné inkluzi. Největším úspěchem asistenta pedagoga je, když asistent pedagoga dojde k uvědomění, že jeho přítomnost již není potřeba. K tomuto cíli lze dospět za následujících podmínek:

- učitel je k dispozici všem žákům,
- asistent pedagoga je nápomocný učiteli s každým žákem,
- učitel a asistent pedagoga jsou v harmonii a tvoří tým, zodpovědnost za výuku náleží učiteli,
- každý z žáků má možnost pomoci, jakmile nedokáží k cíli dojít samostatně, pomoc se žákům dostane pouze tehdy, když se předtím doopravdy snažili,
- učitel s asistentem pedagoga se snaží o scelení žáků ve třídě cíleným vedením či poskytnutí volného a bezpečného prostoru,
- ideální je, když asistent pedagoga doprovází žáka po celou dobu výchovy a vzdělávání a je spojovacím článkem mezi rodinou a školou,
- osobnost asistenta pedagoga musí být vnitřně vyrovnaná, nezatížená osobními problémy,
- asistent pedagoga by měl být informovaný o mimoškolních aktivitách svého svěřence, především o terapiích, aby mohl zařadit důležité prvky z každodenních situací stejně jako rodiče (Anderlinková 2014, s. 70, 71).

Další oblastí zdařilé školské inkluze je širší sociální prostředí. Širším sociálním prostředím se rozumí například prarodiče, vzdálení příbuzní, rodiče spolužáků, rodiny, které

se o žáka krátkodobě starají a osoby jako školníci, uklízečky na školní půdě, obchodníci z okolí a jejich zákazníci... K úspěchu školské inkluze můžeme dojít, pokud širší sociální prostředí:

- otevřeně komunikuje,
- v rodinách otevřeně hovoří o problémech,
- vytváří klima, kde v popředí není to, na co nemáme sílu a co nás trápí, ale hledání možností, jak předejít těmto problémům,
- je v očekávání běžného slušného chování, které platí jak pro dospělé, tak pro žáky se SVP i žáky intaktní, a to i mimo školní prostředí,
- bere žáky se SVP jako kohokoli jiného, nedostávají žádné „charitativní bonusy“,
- odbourávají předsudky a vytváří přátelskou atmosféru (Anderlinková 2014, s. 72).

3.2 Pozitiva a negativa školské inkluze

Inkluze představuje dlouhodobý proces s mnoha výhodami pro všechny zúčastněné. Kromě prevence diskriminace, sociální exkluze a štěpení společnosti, inkluze ve školách podporuje vzdělávání celé společnosti, zahrnující jak žáky se SVP, tak intaktní žáky. Tento proces podporuje vzájemnou pomoc a toleranci mezi žáky a vytváří prostor pro respektování heterogenity a rozvoj spolupráce (Slepičková in Kašparová, Čanigová a Kubová 2021, s. 24). Inkluze dále posiluje sociální solidaritu v celé společnosti, přispívá k respektu a přijetí rozmanitosti bez předsudků a nepřátelství, což napomáhá vytváření spravedlivé, nediskriminační společnosti (Vaňurová in Kašparová, Čanigová a Kubová 2021, s. 24, 25).

Z ekonomického hlediska školská inkluze přináší výhody snižováním nákladů na paralelní vzdělávací systémy a podporou zaměstnatelnosti žáků se SVP, což napomáhá udržitelnému rozvoji a sociálnímu začleňování (Ferdanová a Svozil, Foist in Kašparová, Čanigová a Kubová 2021, s. 25). Inkluze podporuje úspěch a ocenění snahy všech žáků bez porovnávání, což přispívá ke kognitivnímu a sociálnímu rozvoji a posiluje socializaci a porozumění (Kašparová, Čanigová a Kubová 2021, s. 26–28).

Školská inkluze má i negativní stránky. Je to dlouhodobý proces, což je často považováno za nevýhodu. Úspěch inkluze závisí na připravenosti učitelů i celé společnosti a přechod z teorie do praxe je často složitý. Dalšími problémy jsou obavy rodin, učitelů a společnosti (Lechta 2010, s. 35, 36). Pro mnohé žáky se SVP může být inkluze přínosná,

ale záleží na konkrétní situaci žáka a jeho rodiny. Rodiny žáků se SVP často vyjadřují obavy ohledně kvality vzdělání a sociální adaptace svých dětí v rámci běžného školního prostředí. Společnost má obavy ohledně případného snížení standardů výuky a pokles kvality výchovy a vzdělávání v důsledku zahrnutí žáků se SVP do běžných ZŠ (Hájková, Strnadová 2012, s. 67, 68).

4 Rozdíly mezi školskou integrací a inkluzí

Školská integrace a inkluze představují do nemalé míry odlišné přístupy k výchově a vzdělávání žáků se SVP. Pochopení jejich rozdílů je podstatné pro efektivitu pedagogické praxe, vývoj inkluzivních strategií a zajištění příležitostí ve vzdělávání, což podporuje lepší výsledky a sociální soudržnost pro všechny žáky. V následujícím textu si proto uvedeme rozdíly mezi školskou integrací a inkluzí.

Integrace

Duální systém – existují běžné ZŠ a školy zřízené podle § 16 odst. 9 školského zákona, žáci jsou rozdělováni do různých druhů škol.

Definuje žáka dle existujících či neexistujících SVP. Integrace se soustředí na žáky se SVP.

Rozděluje žáky do dvou skupin: žáci se SVP a žáci intaktní.

Jejím cílem je dosáhnout začlenění žáků, kteří byli doposud vyčlenění.

Rozděluje žáky do skupin dle potřeby (pohlaví, normy, nadání, sportovci, SVP aj.), podle rozdělení vytváří nabídku. Ostatní se musejí či mohou zúčastnit nebo mají zvláštní program.

Inkluze

Jednotný systém – existuje pouze jeden typ škol, který je připravený na všechny žáky. Školy pro všechny bez rozdílu.

Vnímá každého žáka jako osobnost, která má své SVP. Každý žák je odlišný, což je přirozené. Inkluze se zaměřuje na každého žáka obdobně.

Žáky nerozděluje, skupiny žáků jsou heterogenní a nedělitelné, každý má své SVP.

Uznává rozdílnost a je v očekávání, že si této skutečnosti je vědoma i skupina žáků a celá společnost.

Snaha o zapojení všech žáků, společnou práci, u které si žáci budou pomáhat, vzdělávání prostřednictvím aktivního přihlížení, pozorování či možnosti zapojit se v různých oblastech.

Způsob, jak se připojit do společenství a ponořit se do vlastní skupiny.	Přepokládá spoluúčast a spoluutváření každého jedince ve společenství.
Nabízí možnost se zapojit do skupiny.	Respektuje jedinečnost každého jedince a bere na to ohled.
Zohledňuje žáky intaktní a jejich schopnost přijímat poznatky ze vzdělávání.	Podporuje každého žáka ve vývoji individuálním, nejvíce vhodným využitím skupinového efektu.
Spádové školy nemusí být vždy dostupné pro žáky se SVP.	Každý žák je vzděláván ve své spádové škole.
Učitel zodpovídá za vzdělávání, ale výuky žáků se SVP se „zmocní“ „pomocné“ síly (tlumočník, přepisovatel, speciální pedagog aj.) a asistenti pedagoga.	Učitel zodpovídá za vzdělávání, „pomocné“ síly (tlumočník, přepisovatel, speciální pedagog aj.) a asistenti pedagoga pomáhají všem žákům dle jejich potřeb.
Očekává se pomoc rodičů při pracování na domácích úlohách.	Očekává se spolupráce rodičů při dohodě, jaké úlohy jsou vhodné pro domácí přípravu.
Odlišnost je v sousedství rodiny nápadná, pokud se rodina chová odlišně od ostatních.	Běžný život pokračuje i v širší společnosti.
Škola hradí speciální služby, odborné síly aj.	Rodiče ve spolupráci s pedagogy a ostatními odborníky rozhodují o dalších podporách žáků a hledají možnosti financování. (Anderlinková in Kašparová, Čanigová a Kubová 2021, s. 14, 15).

5 Učitelé základních škol

Učitelé jsou klíčoví aktéři procesu vzdělávání, ve vzdělávání je jejich role nepostradatelná, a proto je i pro tuto bakalářskou práci důležité zmínit, kdo je učitel a jaké má úkoly. Učitelé ovlivňují svými metodami a inovacemi výchovně vzdělávací proces. Jejich úkolem je co nejvíce přizpůsobit výchovně vzdělávací proces potřebám všem žáků, hlavně pokud se jedná o integrační či inkluzivní vzdělávání.

Pojmem učitel se rozumí pracovník, který svou pracovní činností realizuje výchovně vzdělávací procesy ve školním prostředí (Průcha 2009, s. 173). Učitelé jsou ti, kteří vykonávají přímou vzdělávací a výchovnou činnost přímým působením na vzdělávané, v našem případě žáků ZŠ. Učitelé ZŠ získávají kvalifikaci vysokoškolským vzděláním (Zákon č. 563/2004 Sb., § 2, 7, 8).

5.1 Učitelé základních škol a školská integrace a inkluze

Při školské integraci či inkluzi učitelé čelí výzvám, jako například nedostatku zdrojů, či různým potřebám žáků. Efektivní školská integrace a inkluze vyžaduje dobře připravené a zkušené učitele s potřebnými znalostmi a klíčovými kompetencemi. Školní praxe ukazuje, že učitelé běžných tříd ZŠ často postrádají speciálně pedagogické znalosti a dovednosti, potřebné pro vzdělávání žáků se SVP, což u mnohých vede k pocitům nejistoty. Učitele je důležité připravit na práci s rozmanitými skupinami žáků (Zilcher, Svoboda 2019, s. 137). Od učitelů se v rámci integračního a inkluzivního prostředí škol očekává, že budou umět vytvářet takzvaný univerzální design pro učení (Universal Design for Learning – UDL). To znamená, že učitelé musí být schopni efektivně reagovat na různorodé potřeby všech žáků ve své třídě (Treviranus in Zilcher, Svoboda 2019, s. 137).

Příprava učitelů na školskou integraci a inkluzi zahrnuje několik klíčových aspektů, které jsou potřebné pro úspěšnou školskou integraci žáků se SVP do běžných ZŠ. Celková příprava učitelů na tento proces se dá shrnout v několika oblastech, které si níže více rozebereme. První oblastí je změna role učitelů, ke které dochází kvůli rostoucí snaze zařazení školské integrace a inkluze do praxe. Úkolem učitele ZŠ je schopnost efektivně pracovat s různorodými skupinami žáků (jak bylo již uvedeno). Tato schopnost zahrnuje především respektování SVP žáků a přizpůsobení výuky tak, aby byla přístupná pro všechny. Další oblastí jsou požadavky na vzdělání, které zahrnují jak teoretické znalosti, tak i praktické dovednosti. V současnosti často nevyhovuje tradiční systém přípravy učitelů

v důsledku, které dodnes nemají teoretické znalosti a praktické dovednosti v oblasti speciální pedagogiky. Toto nedostačující vzdělání v ohledu na žáky se SVP často vyžaduje dodatečné vzdělávání a speciální kurzy, které jsou zaměřené na školskou integraci, inkluzi a speciální pedagogiku. K předejití tohoto problému mohou sloužit: pregraduální studia a postgraduální kurzy a semináře, které jsou zaměřeny na praktickou aplikaci získaných znalostí ve školním prostředí. Tímto se dostáváme k speciálně pedagogické přípravě, která se většinou uskutečňuje prostřednictvím interních školení a seminářů, které se konají na školách či univerzitách. Tyto programy poskytují praktické informace a nástroje pro práci s žáky se SVP. Učitelé ZŠ mají možnost získávat další kvalifikaci či specializaci v oblasti speciální pedagogiky, což zahrnuje formální vzdělávání, praktické workshopy a stáže, které jsou většinou zaměřené na konkrétní potřeby žáků se SVP. Obecně lze říct, že příprava učitelů ZŠ na školskou integraci a inkluzi je komplexní přístup, který zahrnuje teoretické vzdělání, praktické zkušenosti a nepřetržitý profesní rozvoj (Vítková ed. 2004a, s. 24–26).

Efektivní školská integrace a inkluze není možná bez kvalitně připravených a zkušených učitelů a dalších pedagogických pracovníků. Pro fungující školskou integraci a inkluzi byly určeny čtyři základní oblasti, které se týkají vyučování a učení. Tyto oblasti jsou spojené s kompetencemi, které by měl mít učitel ZŠ, které se vydávají směrem školské integrace a inkluze. Oblasti kompetencí učitele ZŠ se skládají z postojů, znalostí i dovedností. Postoj či přesvědčení vyžaduje určité znalosti nebo úroveň porozumění a následně dovedností, aby bylo možné tyto znalosti uplatnit v praxi (Profile of Inclusive Teachers, 2012, s. 7). Hodnotami jsou: oceňování rozmanitosti žáků, podpora všech žáků, spolupráce s ostatními (např.: rodinou, jinými profesionály) a průběžný osobní profesní rozvoj. Tyto oblasti, které zahrnují jisté kompetence, vysvětlíme v nadcházejících podkapitolách.

5.1.1 Oceňování rozmanitosti žáků

Oceňování rozmanitosti žáků je klíčovou oblastí integračního a inkluzivního vzdělávání, které přispívá k celkovému zlepšení vzdělávacího prostředí a podporuje rovnost a spravedlnost pro všechny žáky. Úkolem učitele je respektovat a chápat různé potřeby žáků, které vyplývají z jejich osobních charakteristik sociálního či ekonomického zázemí. Rozmanitost by měla být vnímána jako příležitost k učení a osobnímu růstu, nikoliv jako překážka. Učitelé by měli podporovat spolupráci mezi žáky a vytvářet učební prostředí, které respektuje a podporuje rozmanitost. Pozitivní přístup k rozmanitosti, školské integraci a inkluzi může významně přispět k posílení sebevědomí žáků a k jejich úspěšnému učení.

Učitelé by měli pravidelně reflektovat a kriticky zkoumat své vlastní názory, postoje k rozmanitosti, školské integraci a inkluzi. Tato reflexe je nezbytná pro jejich profesionální růst a schopnost efektivně podporovat všechny žáky bez ohledu na jejich individuální rozdíly. Jednání učitelů by mělo být vždy etické, učitelé by měli respektovat důvěrnost informací o žácích, čímž přispívají k vytvoření důvěry a bezpečí ve třídě (Profile of Inclusive TeachersTo 2012, s. 11–13).

5.1.2 Podpora všech žáků

Učitelé by měli mít vysoká očekávání ohledně úspěchů všech žáků a podporovat jejich akademické, praktické, sociální a emoční učení. Je důležité, aby učitelé vnímali učení především jako sociální aktivitu, kde jsou akademické, praktické, sociální a emoční aspekty rovnocenně důležité. Učitelé by měli podporovat rozvoj autonomie a sebeurčení u všech žáků, což je zásadní pro dlouhodobý úspěch žáka. Výuka by měla být přizpůsobena individuálním potřebám žáků, přičemž učitelé by měli využívat různé metody a strategie, které u žáků podporují rozvoj různých typů dovedností a schopností. Učitelé by měli také podporovat kooperativní učení, kde si žáci vzájemně pomáhají a učí se od sebe navzájem (Profile of Inclusive TeachersTo 2012, s. 13–15).

5.1.3 Spolupráce s ostatními

Učitelé by měli pracovat nejen s rodiči a rodinami, ale také s širokou škálou dalších vzdělávacích profesionálů. Efektivní spolupráce s ostatními profesionály je nezbytná pro úspěšné integrační a inkluzivní vzdělávání. Učitelé by měli u sebe rozvíjet pozitivní mezilidské dovednosti, které jsou klíčové pro úspěšnou spolupráci s ostatními profesionály. Učitelé by měli být otevření ke spolupráci s ostatními učiteli a odborníky z různých oborů, což přispívá k vytvoření integračního a inkluzivního vzdělávacího prostředí. Spolupráce s ostatními profesionály by měla zahrnovat společné plánování a realizaci vzdělávacích aktivit, výměnu zkušeností a společné řešení problémů. Učitelé by měli být schopni využívat různé formy verbální a neverbální komunikace k usnadnění spolupráce a zajištění toho, že všichni členové týmu jsou zapojeni a informováni o výchově a vzdělávání žáků (Profile of Inclusive TeachersTo 2012, s. 15, 16).

5.1.4 Průběžný osobní profesní rozvoj učitelů ZŠ

Průběžný osobní profesní rozvoj je nezbytnou součástí kariéry každého učitele. Učitelé mají odpovědnost za svůj kontinuální profesní rozvoj a počáteční učitelské vzdělání je pouze prvním krokem v celoživotním profesním vzdělávání učitelů. Změny a vývoj jsou v integračním a inkluzivním vzdělávání neustálé a učitelé potřebují dovednosti k řízení a reagování na měnící se potřeby a požadavky během své kariéry. Učitelé by měli být schopni kriticky hodnotit svou vlastní práci a výkonnost, což je klíčové pro jejich osobní a profesní růst. Spolupráce s ostatními učiteli a odborníky, účast na odborných konferencích a seminářích, čtení odborné literatury a zapojení do profesních sdružení jsou některé z forem, jakými mohou učitelé svůj profesní rozvoj podporovat. Učitelé by měli být flexibilní ve svých výukových strategiích a otevření inovacím a novým přístupům, které mohou přispět ke zlepšení inkluzivního vzdělávání (Profile of Inclusive TeachersTo 2012, s. 16–19).

6 Žáci se speciálními vzdělávacími potřebami

Žáci jsou hlavními příjemci školní výchovy a vzdělávání, ve školách je ovlivňován jejich akademický a sociální rozvoj. V této práci se zaměřujeme na školskou integraci a inkluzi v ZŠ, tudíž se věnujeme i žákům ZŠ se SVP. Aktuální znění Školského zákona definuje žáka se SVP takto: „*Dítětem, žákem a studentem se speciálními vzdělávacími potřebami se rozumí osoba, která k naplnění svých vzdělávacích možností nebo k uplatnění nebo užívání svých práv na rovnoprávném základě s ostatními potřebuje poskytnutí podpůrných opatření*“ (Zákon č. 561/2004 Sb., § 16, odst. 1).

Mezi žáky se SVP jsou řazeni:

- **žáci s potřebou podpory ve vzdělávání z důvodu zdravotního stavu** (tělesné, zrakové, sluchové a mentální postižení, souběžné postižení více vadami, poruchy autistického spektra, dlouhodobé nemoci či lehčí zdravotní poruchy vedoucí k poruchám učení),
- **žáci s narušenou komunikační schopností** (afázie, dysfázie, dysartrie, dyslalie, mutismus aj.),
- **žáci se SPU, SPCH a poruchami pozornosti** (poruchy učení – dysgrafie, dyslexie, dyskalkulie, dyspinxie aj., poruchy pozornosti – ADHD, ADD, poruchy chování – chování nerespektující sociální normy, neschopnost udržovat přijatelné sociální vztahy, agresivita jako rys osobnosti nebo chování),

- **žáci z odlišných kulturních a životních podmínek** (z rodinného prostředí s nízkým sociálně kulturním statusem, ohrožení sociálně patologickými jevy, s nařízenou ústavní či ochranou výchovou),
- **žáci, jejichž mateřským jazykem není český jazyk,**
- **žáci nadaní a mimořádně nadaní** (MŠMT 2024, s. 1–3).

7 Podpůrná opatření

„Podpůrnými opatřeními se rozumí nezbytné úpravy ve vzdělávání a školských službách odpovídající zdravotnímu stavu, kulturnímu prostředí nebo jiným životním podmínkám dítěte, žáka nebo studenta. Děti, žáci a studenti se speciálními vzdělávacími potřebami mají právo na bezplatné poskytování podpůrných opatření školou a školským zařízením“ (Zákon č. 561/2004 Sb., § 16, odst. 1).

PO spočívají v:

- a) poradenské pomoci školy a školského poradenského zařízení,
- b) úpravě organizace, obsahu, hodnocení, forem a metod vzdělávání a školských služeb, včetně zabezpečení výuky předmětů speciálně pedagogické péče
- c) úpravě podmínek přijímání ke vzdělávání a ukončování vzdělávání,
- d) použití kompenzačních pomůcek, speciálních učebnic a speciálních učebních pomůcek, využívání komunikačních systémů neslyšících a hluchoslepých osob, Braillova písma a podpůrných nebo náhradních komunikačních systémů,
- e) úpravě očekávaných výstupů vzdělávání v mezích stanovených RVP a akreditovanými vzdělávacími programy,
- f) vzdělávání podle IVP,
- g) využití asistenta pedagoga,
- h) využití dalšího pedagogického pracovníka, tlumočnicka českého znakového jazyka, přepisovatele pro neslyšící nebo možnosti působení osob poskytujících žákovi po dobu jeho pobytu ve škole nebo školském zařízení podporu podle zvláštních právních předpisů,
- i) poskytování vzdělávání nebo školských služeb v prostorách stavebně nebo technicky upravených (Zákon č. 561/2004 Sb., § 16, odst. 2).

PO dělíme do pěti stupňů dle organizační, pedagogické a finanční náročnosti. Stupně či druhy PO lze kombinovat. Když nižší stupeň PO nedostačuje pro naplnění vzdělávacích možností žáka, ŠPZ může doporučit pro žáka užití vyššího stupně PO. Pokud škola zvažuje

jiné než doporučené PO, může provést konzultaci s příslušným ŠPZ a s písemným souhlasem zákonného zástupce žáka se SVP. Dříve než dojde k podání 2.–5. stupně PO, musí škola či školní zařízení získat písemný souhlas od zákonného zástupce žáka se SVP. U prvního stupně PO má škola či školní zařízení možnost uplatňovat PO bez doporučení ŠPZ. Od druhého stupně je lze uplatňovat pouze s doporučením ŠPZ a souhlasem zletilého žáka či zákonného zástupce žáka (Zákon č. 561/2004 Sb., § 16, odst. 3–6).

7.1 Stupně podpůrných opatření

1. stupeň PO je jako jediný navržený, indikovaný a realizovaný pedagogickými pracovníky dané školy, a to na základě pedagogické diagnostiky a bez doporučení ŠPZ. Škola nepřijímá nadstandardní finanční prostředky, pedagogové používají dostupné metody a formy práce, které přizpůsobují specifickým potřebám žáka se SVP tak, aby bylo možné se vyvarovat jeho neúspěšnosti. PO prvního stupně slouží ke kompenzaci mírných obtíží žáka při vzdělávání jako např.: pomalejší tempo práce, drobné obtíže ve čtení, psaní, počítání, drobné potíže v koncentraci pozornosti aj. I při podobných menších úpravách školní výuky i domácí přípravy, bychom měli dosáhnout u žáka se SVP zlepšení (Slowík 2022, s. 106–107) (Michalík, Baslerová, Felcmanová, 2015, s. 9).

2. stupeň PO se využívá u žáků, jejichž edukační schopnosti ovlivňuje zdravotní stav, opožděný vývoj, odlišné kulturní prostředí či jiné životní podmínky, dále u žáků nadaných, žáků se SPU a SPCH, s mírnými projevy některých zdravotních postižení či u žáků s nedostatečnou znalostí vyučovacího jazyka a dalšími specifiky, které vyžadují individuální přístup včetně úprav v organizaci a metodách výuky, v hodnocení žáka, ve stanovení postupu i forem nápravy a případně ve využívání IVP. Využívány mohou být se i speciální učebnice a učební či kompenzační pomůcky, příp. i školní předmět speciálně pedagogická péče (Slowík 2022, s. 107).

3. stupeň PO se týká žáků se závažnými SPU, s odlišným kulturním prostředím a jinými životními podmínkami, se SPCH, s těžkými druhy narušené komunikační schopnosti, s PAS, s LMR, se zrakovým či sluchovým postižením (slabozrakost, nedoslýchavost), s tělesným postižením, s neznalostí vyučovacího jazyka nebo dalšími obtížemi, které mají významný dopad na kvalitu a průběh vzdělávání žáků. Dále se může jednat o žáky s mimořádným intelektovým nadáním. Při tomto stupni je obvykle nutná podpora pro pedagoga v běžné třídě (asistent pedagoga či další pedagogický pracovník),

využívají se komunikační systémy neslyšících a hluchoslepých žáků anebo prostředky AAK dle potřeb žáka (Slowík 2022, s. 107) (Michalík, Baslerová, Felcmanová, 2015, s. 10).

4. stupeň PO je určen pro žáky se středně těžkým až těžkým mentálním postižením, vážným zrakovým a sluchovým postižením, závažným tělesným postižením či onemocněním, NKS a PAS. Tito žáci jsou vzděláváni podle IVP, který je založen na ŠVP dané školy. Je nezbytné používat didaktické, kompenzační a rehabilitační pomůcky a často také upravovat prostředí ve třídě. Kromě asistenta pedagoga může být zapojen i další pedagogický odborník. Je důležité zajistit pravidelnou, speciálně pedagogickou intervenci více než u předchozích stupňů podpory (Michalík, Baslerová, Felcmanová, 2015, s. 43).

5. stupeň PO je orientován pouze na žáky s nejtěžšími stupni zdravotních postižení, obvykle se souběžným postižením více vadami, u kterých je vyžadována vysoká úroveň podpory. Při tomto stupni je nezbytná nejvyšší míra přizpůsobení organizace, průběhu i obsahu vzdělávání, který je zaměřený na rozvoj elementárních schopností a dovedností žáka. Nutné je výrazně respektovat zdravotní stav žáka a omezení, které vychází právě z jeho zdravotního stavu. V tomto stupni je vyžadována taktéž i úprava pracovního prostředí. Pokud žákovy potřeby vyžadují komunikaci pomocí AAK, je nepostradatelný asistent pedagoga či jiný pedagogický pracovník jako podpora ke vzdělávání. V tomto případě je výuka realizována kvalifikovanými speciálními pedagogy, případně s jejich intenzivní pomocí (Slowík 2022, s. 109).

7.2 Poradenská pomoc školy a školského poradenského zařízení

Poradenskou pomoc jak ze strany školy, tak ze strany ŠPZ je důležité zmínit z toho důvodu, že se jedná o podporu učitelům. Pomáhají identifikovat SVP žáků, podporují vytváření integrativního a inkluzivního školního prostředí, podílejí se na spolupráci mezi školou a rodinou a mohou podporovat profesní rozvoj učitelů. Obecně lze říct, že poradenská pomoc školy a ŠPZ jsou nezbytně nutné pro zdařilou školskou integraci a inkluzi v ZŠ. Poskytují podporu ve škole od: výchovného poradce, metodika prevence, případně školního speciálního pedagoga či školního psychologa, ale také služby poskytované ŠPZ, do kterých patří PPP a SPC (Slowík 2022, s. 105).

7.2.1 Pedagogicko-psychologická poradna

PPP je pro školskou integraci a inkluzi klíčová. PPP hraje hlavní roli při diagnostice a identifikaci SVP. PPP poskytuje pedagogicko-psychologické a speciálně pedagogické

poradenství a pomoc při výchově a vzdělávání žáků. Služby PPP se poskytují ambulantně, tudíž na pracovišti PPP a návštěvami zaměstnanců PPP ve školách či školních zařízeních.

PPP nabízí:

- diagnostiku pedagogicko-psychologické připravenosti žáků na povinnou školní docházku a vydává o ni zprávu a doporučení,
- vymezení SVP žáků, na základě psychologické a speciálně pedagogické diagnostiky vypracovává doporučení s návrhy PO pro žáky se SVP,
- vydávání zpráv a doporučení s cílem stanovení PO na základě SVP či mimořádného nadání žáků,
- vydávání zpráv a doporučení k zařazení žáků do skupiny, třídy nebo školy zřízené podle § 16 odst. 9 školského zákona, nebo o zařazení či převedení do vzdělávacího programu, který nejvíce vyhovuje SVP žáků,
- realizování psychologického a speciálně pedagogického vyšetření pro žáky se SVP či mimořádným nadáním,
- žákům přímou speciálně pedagogickou a psychologickou intervenci,
- poradenské služby žákům, kterým hrozí školní neúspěšnosti nebo vznik problémů v osobnostním či sociálním vývoji, dále zákonným zástupcům a pedagogickým pracovníkům těchto žáků,
- poradenské služby žákům z odlišného kulturního prostředí a s odlišnými životními podmínkami,
- metodickou podporu škole a školskému zařízení při poskytování poradenských služeb a PO,
- kariérní poradenství žákům,
- informační, konzultační, poradenskou a metodickou podporu zákonných zástupců žáků se SVP,
- prostřednictvím metodika prevence zajištění prevence rizikového chování, realizaci preventivních opatření a koordinaci metodiků prevence (Vyhláška č. 72/2005 Sb., § 5).

7.2.2 Speciálně pedagogické centrum

SPC hraje klíčovou roli v kontextu školské integrace a inkluze tím, že poskytuje odbornou podporu a poradenství žákům s určitým druhem postižení. Dále diagnostikuje SVP žáků a poskytuje speciálně pedagogickou, psychologickou a psychoterapeutickou péči

a vzdělávání. Tímto způsobem přispívá k tomu, aby se žák, bez ohledu na své SVP, mohl úspěšně podílet na vzdělávání v běžném vzdělávacím prostředí a dosahovat tak svého maximálního potenciálu (Lechta 2016, s. 209, 210).

SPC poskytuje poradenské služby při vzdělávání a výchově především žákům s mentálním, tělesným, smyslovým postižením, souběžným postižením více vadami, PAS či NKS. Každé SPC poskytuje poradenské služby v rozsahu, který odpovídá jednomu či více druhům znevýhodnění. SPC poskytuje poradenské služby, zejména se jedná o diagnostiku žáků. Pokud škola či školské zařízení nedokáže zajistit speciálně pedagogické i psychologické intervence, poskytuje je SPC přímo. SPC své činnosti provádí ambulantně na svém pracovišti či prostřednictvím návštěv pedagogických pracovníků SPC ve školách, školských zařízeních, případně v rodinách a dalších zařízeních pečující o žáky se SVP. SPC posuzuje připravenost žáků se SVP na povinnou školní docházku a diagnostikuje jejich SVP, přičemž zohledňuje lékařské posudky či jiná odborná hodnocení. Připravuje odborné podklady pro nastavení PO a zařazení či přeřazení žáka do škol a dalších vzdělávacích zařízení a vypracovává doporučení pro vzdělávání žáků se SVP. Dále zajišťuje speciálně pedagogickou péči a vzdělávání pro žáky, kteří jsou vzděláváni ve školách nebo skupinách, které nejsou zřízené podle § 16 odst. 9 školského zákona, nebo kterým byl stanoven jiný způsob plnění povinné školní docházky. SPC vydává zprávy a doporučení za účelem stanovení PO na základě posouzení SVP a pro zařazení žáků do škol či programů zřízených podle § 16 odst. 9 školského zákona nebo převedení do pro žáky vhodného vzdělávacího programu. SPC poskytuje kariérové poradenství, poradenské služby zaměřené na řešení vzdělávacích, psychických a sociálních problémů žáků se SVP, provádí speciálně pedagogickou a psychologickou diagnostiku a identifikaci individuálních schopností a podporu jejich rozvoje a začlenění do společnosti. Také nabízí poradenství pedagogickým pracovníkům a zákonným zástupcům žáků se SVP, poskytuje metodickou podporu školám a nabízí informační, konzultační, poradenskou a metodickou podporu zákonných zástupců žáků se SVP (Vyhláška č. 72/2005 Sb., § 6).

7.2.3 Poradenská pomoc školy

Poradenská pomoc školy hraje klíčovou roli v podpoře školské integrace a inkluze tím, že poskytuje žákům individuální podporu a pomoc při naplňování jejich speciálních vzdělávacích potřeb. Experti (např. výchovný poradce, školní metodik prevence, školní speciální pedagog a školní psycholog) pomáhají školám identifikovat SVP žáků, navrhovat a implementovat vhodná PO a spolupracovat s učiteli a rodinami žáků na optimalizaci

vzdělávacího prostředí pro maximální inkluzi a úspěch všech žáků se SVP (Slowík 2022, s. 80, 81).

Poradenská pomoc školy je důležitou součástí řešení obtížných vzdělávacích situací. Výchova a vzdělávání žáků se SVP přináší mnoho otázek a výzev pro školu, rodinu, ale i školské a mimoškolní instituce. Především učitelé v běžných ZŠ potřebují dostatečnou podporu ze strany kvalifikovaných odborníků, jako jsou speciální pedagogové či školní psychologové, pro úspěšnou školskou integraci a inkluzi. Jedná se tedy o rychlou a dostupnou pomoc, která je aplikována přímo ve školách. Poradenská podpora je určena i pro žáky a jejich zákonné zástupce (Slowík 2022, s. 80, 81).

7.3 Úpravy organizace, obsahu, hodnocení, forem, metod a očekávaných výstupů vzdělávání

Tyto úpravy hrají klíčovou roli v podpoře školské integrace a inkluze, umožňují školám flexibilně přizpůsobit vzdělávací prostředí a procesy individuálním potřebám žáků se SVP. Úpravy mohou zahrnovat modifikaci učiva, způsobů hodnocení, metod výuky a organizace školních aktivit tak, aby každý žák mohl úspěšně participovat a rozvíjet své schopnosti v rámci běžného školního prostředí (Jeřábek, Tupý, a kol. 2023, s. 145).

Úpravy dělá daná škola, kam žák se SVP dochází. Úpravy jsou přizpůsobeny vzdělávacím požadavkům a skutečným možnostem žáka se SVP a jsou přizpůsobovány tak, aby vzdělávání žáka směřovalo k dosažení jeho osobního maxima. Od 3. stupně PO u úprav obsahu má učitel zařízenou metodickou podporu ve formě dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků. Nahradit se mohou části obsahů vzdělávání v některých oblastech či je možné celý vzdělávací obsah některého oboru nahradit jiným, který více vyhovuje možnostem žáka. K úpravám očekávaných výstupů: je možné očekávané výstupy vzdělávání upravovat, či přizpůsobit i výběr učiva (Jeřábek, Tupý, a kol. 2023, s. 145). Očekávanými výstupy se rozumí jednotlivé obsahy vzdělávacích oborů, které jsou ověřitelné, prakticky zaměřené na užití v běžném životě, mají vymezené úrovně, které žáci mají prostřednictvím vzdělávání dosáhnout. Očekávané výstupy jsou vymezeny závazně pouze na konci 5. ročníku ZŠ, kdy žáci mohou přestoupit na osmileté gymnázium, a 9. ročníku ZŠ, kdy žáci přestupují na SŠ (Jeřábek, Tupý, a kol. 2023, s. 161).

Do organizačních opatření patří uzpůsobení prostoru třídy a dalších výchovně vzdělávacích prostorů, škola se snaží připravit komfortní prostředí, které slouží k efektivní výchově a vzdělávání. Do této skupiny zařazujeme: úpravu režimu výuky, kam spadají

například relaxační přestávky či důraz na individuální práci; přidávání pracovního místa pro žáka se SVP, jak ve třídě či mimo třídu; jiné prostorové uspořádání výuky, pod čím si můžeme představit zejména jiné uspořádání lavic, kupříkladu lavice v kruzích či do písmene U; úpravu zasedacího pořádku s ohledem na SVP žáků; snížení počtu žáků ve třídě; výuku v neobvyklém prostředí (domácí prostředí či jiné prostředí než školské zařízení); mimoškolní pobyty a výcviky; volný čas ve školním prostředí (Michalík, Baslerová, Felcmanová 2015, s. 15).

Další částí je modifikace vyučovacích metod a forem. Jedná se o oblast z didaktiky, kam patří: principy, metody, organizační formy, postupy, techniky využívané ve výuce přizpůsobené potřebám žáků se SVP. Do těchto PO patří např. výběr vzdělávacích aktivit dle aktuální situace ve třídě, individuální práce s žákem, strukturalizace výuky (srozumitelně stanovené a častokrát vizualizované řazení po sobě jdoucích aktivit během výuky, cílem je přehled průběhu vyučovacích hodin, školního dne či jiných časových úseků), kooperativní učení (vzdělávání v menších skupinkách, využití vrstevnických vztahů), aj. (Michalík, Baslerová, Felcmanová 2015, s. 16).

7.4 Učební pomůcky

Učební pomůcky jako PO hrají klíčovou roli v oblasti školské integrace a inkluze tím, že přizpůsobují vzdělávací prostředí individuálním potřebám žáků. Speciální učební materiály, asistivní technologie a další pomůcky umožňují žákům se SVP plnohodnotně se zapojit do výuky a dosahovat výchovně vzdělávacích úspěchů. Tyto pomůcky usnadňují přístup k učivu, podporují samostatnost žáků a pomáhají překonávat bariéry, které by jinak mohly žákům bránit jejich plné účasti ve školním prostředí. Tím přispívají k vytváření inkluzivního a podporujícího vzdělávacího prostředí pro všechny žáky.

Vhodné učební pomůcky nám pomáhají vytvořit vizuální a interaktivní zážitky pro žáky, což může podporovat motivaci žáků k učení. Větší motivace žáků pak vede k porozumění učební látce. Učební pomůcky lze dělit na následující kategorie: didaktické pomůcky (běžné pomůcky používané ve výuce, často uzpůsobené pro žáky se SVP – zvětšené či zvýrazněné texty), speciální didaktické pomůcky (pomůcky usnadňující pohyb, komunikaci, či úkon žáků v běžné výuce) a kompenzační a reedukační pomůcky. Kompenzační pomůcky nám slouží k náhradě nedostatků ve výuce z důvodu SVP žáka. Tyto pomůcky jsou mnohokrát finančně náročné a jejich využívání vyžaduje zaučení jak žáka, tak i učitele (Michalík, Baslerová, Felcmanová 2015, s. 18).

Reedukační pomůcky, jinak řečeno nápravné pomůcky, můžeme využívat k nápravám a rozvoji jednotlivých funkcí. Při výběru reedukačních pomůcek záleží na zkušenostech odborníka. Vhodné je průběžně sledovat nabídku se speciálně pedagogickými pomůckami, možné je i navštěvovat veletrhy, které se týkají dané oblasti či se zajímat o nabídky. Reedukační pomůcky nelze dělit do kategorií, protože většinou rozvíjí více oblastí. Příklady reedukačních pomůcek: čtecí okénko, bzučák, pavučinka, Orffovy nástroje, balanční deska či míč apod. (Šauerová, Špačková, Nechlebová 2012, s. 159).

7.5 Individuální vzdělávací plán

IVP je klíčový pro školskou integraci a inkluzi, představuje základní nástroj pro zajištění úspěšného začlenění žáků se SVP do výuky v běžných ZŠ. IVP nám dává možnost se přizpůsobit potřebám a schopnostem jednotlivých žáků, z čehož vyplývá, že žák dostává podporu a přístup ke vzdělávání na míru, čímž se naplňují principy integrativního a inkluzivního vzdělávání. IVP usnadňuje učitelům plánování a realizaci výuky různorodé skupiny žáků.

IVP je závazným dokumentem pro zajištění SVP žáka. IVP je vytvářen školou na základě doporučení ŠPZ, vychází ze ŠVP a je zpracováván, když to vyžadují SVP žáka. Na zpracovávání IVP spolupracuje ŠPZ s žákem se SVP a jeho zákonným zástupcem, pokud již není žák zletilý. IVP obsahuje informace o kompozici druhů a stupňů PO, které jsou poskytované v kombinaci právě s IVP, identifikační údaje žáka a údaje o pedagogických pracovnících, kteří se podílejí na vzdělávání žáka či jméno pedagogického pracovníka ŠPZ, s kterým škola spolupracuje. V IVP také nalezneme informace o: úpravách obsahu vzdělávání žáka, časovém a obsahovém rozvržení vzdělávání, úpravách metod a forem výuky, hodnocení žáka, případně úpravě očekávaných výstupů vzdělávání žáka. IVP je zpracováván v časovém rozmezí jednoho měsíce od doby, kdy škola obdrží doporučení od ŠPZ a žádost od zákonného zástupce žáka či zletilého žáka se SVP. IVP se může dle potřeb žáka v průběhu školního roku doplňovat nebo upravovat (Vyhláška č. 27/2016 Sb., § 3).

7.6 Asistent pedagoga

Asistent pedagoga vykonáva príjomu pedagogickou činnosť ve triedě, ve které se vzdělává žák se SVP, či ve škole zajišťující vzdělávání žáků se SVP individuální integrací či inkluzí v běžných ZŠ. Asistentova přímá pedagogická činnost spočívá v pomocných výchovných pracích ve školách, školských zařízeních pro zájmové vzdělávání, ve školském výchovném či ubytovacím zařízení, ve školském zařízení pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy, nebo ve školském zařízení pro preventivně výchovnou péči (Vyhláška 27/2016 Sb., § 5, odst. 1).

Dle § 20 zákona č. 563/2004 Sb. o pedagogických pracovnících, asistent pedagoga musí mít jednu z následujících odborných kvalifikací: vysokoškolské vzdělání získané studiem v akreditovaném studijním programu v oblasti pedagogických či psychologických věd, nebo vysokoškolského vzdělání z jiného programu doplněné o vzdělání v programu celoživotního vzdělání zaměřené na pedagogiku, studium pedagogiky, nebo absolvování vzdělávacího programu pro asistenty pedagoga. Alternativně může mít vyšší odborné vzdělání získané v oboru vzdělání s pedagogickým zaměřením, nebo vyšší odborné vzdělání z jiného programu doplněné o obdobná pedagogická studia. Také je možné mít střední vzdělání s maturitní zkouškou v oboru s pedagogickým zaměřením, nebo střední vzdělání z jiného programu doplněné o pedagogická studia či program pro asistenty pedagoga (Zákon č. 563/2004 Sb., § 20).

V rámci podpory žáků se SVP hraje asistent pedagoga klíčovou roli, která je vymezena zákonem č. 563/2004 Sb. o pedagogických pracovnících, konkrétně v § 20 odst. 1. Asistent pedagoga vykonává příjomu pedagogickou činnosť při vzdělávání a výchově podle přesně stanovených postupů a pokynů učitele nebo vychovatele. Tato činnost je zaměřena na individuální podporu žáků a zahrnuje práci související s příjomu pedagogickou činností, podporu žáka v dosahování vzdělávacích cílů při výuce a při přípravě na výuku. Žák je přitom veden k nejvyšší možné míře samostatnosti. Dále se asistent pedagoga věnuje výchovné práci zaměřené na vytváření základních pracovních, hygienických a jiných návyků a další činností spojeným s nácvikem sociálních kompetencí (Vyhláška 27/2016 Sb., § 5, odst. 3).

Asistent pedagoga, jehož činnost je definována v § 20 odst. 2 zákona č. 563/2004 Sb. o pedagogických pracovnících, zajišťuje několik klíčových oblastí podpory. Asistent pedagoga se zaměřuje zejména na pomocné výchovné práce, které podporují pedagoga při práci se skupinou žáků se SVP. Dále zajišťuje pomocné organizační činnosti během

vzdělávání těchto skupin žáků a pomáhá jim při adaptaci na školní prostředí. Součástí jeho role je také podpora komunikace mezi žáky, jejich zákonnými zástupci a komunitou, ze které žák pochází. Nezbytnou součástí je i pomoc při sebeobsluze a pohybu žáků během vyučování a při školních akcích mimo školu. Asistent pedagoga také vykonává pomocné výchovné práce spojené s nácvikem sociálních kompetencí žáků se SVP (Vyhláška 27/2016 Sb., § 5, odst. 4).

7.7 Tlumočník a přepisovatel

Tlumočník či přepisovatel je pro školskou integraci a inkluzi významný z toho důvodu, že zajišťuje přístupnost běžného výchovně vzdělávacího procesu pro žáky se sluchovým či jiným postižením. Tlumočníci ve většině případů převádějí mluvený jazyk do znakového jazyka, což umožňuje žákům se sluchovým postižením plně rozumět výuce a mít možnost komunikovat s učiteli a spolužáky. Přepisovatelé zajišťují textový záznam mluvené řeči, což je užitečné pro žáky se sluchovým postižením či jinými SVP. Díky těmto profesionálům mohou být žáci aktivně zapojeni do výuky v běžném vzdělávacím proudu, což podporuje školskou integraci i inkluzi a rovnost ve vzdělávání.

Škola zajistí vzdělávání s podporou tlumočnicka znakového jazyka, pokud žák preferuje výuku pomocí tohoto jazyka ve škole, třídě či studijní skupině, ve které není primárním jazykem znakový jazyk. Úkolem tlumočnicka je překládat pouze obsah výuky mezi účastníky komunikace tak, aby byl pro všechny zúčastněné srozumitelný. Tlumočnick je využíván po celou dobu vzdělávání, pokud to je v zájmu naplnění vzdělávacích potřeb žáka. Pokud žák využívá více způsobů komunikace, ŠPZ stanoví rozsah působení tlumočnicka s ohledem na naplnění vzdělávacích potřeb žáka a komunikační systém, který žák upřednostňuje. Je-li to možné a vhodné, tlumočnicka může využívat několik žáků dohromady. Činnosti tlumočnicka jsou využívány při vzdělávání a při akcích, které jsou pořádané školou (Vyhláška č. 27/2016 Sb., § 7).

Jestliže žák upřednostní mluvený český jazyk s oporou v psaném textu ve škole, třídě, či studijní skupině, kde využívají mluvený český jazyk pro komunikaci, škola poskytuje žákovi vzdělávání s využitím přepisovatele pro neslyšící. Přepisovatel v rámci vzdělávání převádí řeč do písemné podoby v reálném čase vzdělávání. Pokud je to možné a vhodné, tak činnosti přepisovatele je možné vyžívat pro více žáků (Vyhláška č. 27/2016 Sb., § 8).

7.8 Třídy a studijní skupiny zřízené podle § 16 odstavce 9 školského zákona

Třídy a studijní skupiny zřízené podle § 16 odst. 9 školského zákona jsou důležitým PO především pro školskou integraci a inkluzi. Tyto třídy a studijní skupiny jsou určeny pro žáky se SVP, poskytují jim individuální péči, speciálně upravené učební prostředí a metody výuky přizpůsobené jejich potřebám a schopnostem. Třídy umožňují plnohodnotné zapojení žáků se SVP do výchovně vzdělávacího procesu, zlepšovat dovednosti žáků a dosahovat jejich maximálního potenciálu, což přispívá k jejich úspěšné integraci do širší společnosti (Zákon č. 561/2004 Sb. § 16, odst. 9).

Třídy, studijní skupiny a školy zřízené podle § 16 odst. 9 školského zákona mohou být určeny pro žáky s mentálním, tělesným, zrakovým nebo sluchovým postižením, s vážnými druhy NKS, vážnými vývojovými poruchami učení nebo chování, s vícenásobným postižením nebo PAS. Do těchto tříd nebo studijních skupin mohou být zařazeni pouze žáci se SVP, pokud to doporučí ŠPZ na základě jejich SVP a pokud dosavadní opatření nestačí k naplnění jejich vzdělávacích možností a práva na vzdělávání. Zařazení do těchto tříd nebo skupin je možné pouze s písemným souhlasem zákonného zástupce žáka se SVP a doporučením ŠPZ, který musí podat žádost, a s doporučením ŠPZ, přičemž postup musí být v souladu se zájmem žáka (Zákon č. 561/2004 Sb. § 16, odst. 9).

Empirická část

V teoretické části jsme se věnovali školské integraci, inkluzi, účastníkům výchovně vzdělávacího procesu a také PO, bez kterých školská integrace a inkluze nemůžou fungovat. V empirické části se budeme věnovat průzkumu, který se zaměřoval na názory a informovanost učitelů ZŠ o školské integraci a inkluzi. Informovaností učitelů ZŠ se rozumí, jestli se orientují v pojmech školská integrace, inkluze a zda se cítí být dostatečně informováni o daných pojmech školská integrace a inkluze.

8 Cíl bakalářské práce a průzkumné otázky

Cílem bakalářské práce je zjistit názory učitelů ZŠ na školskou integraci a inkluzi, zjistit informovanost učitelů ZŠ o školské integraci a inkluzi.

Formulovány byly tyto průzkumné otázky:

1. Jaký názor mají učitelé ZŠ na školskou integraci?
2. Jaký názor mají učitelé ZŠ na školskou inkluzi?
3. Jak jsou učitelé ZŠ informováni o pojmu školská integrace?
4. Jak jsou učitelé ZŠ informováni o pojmu školská inkluze?
5. Jak hodnotí učitelé ZŠ svou informovanost o školské integraci?
6. Jak hodnotí učitelé ZŠ svou informovanost o školské inkluzi?

9 Metodologie průzkumu

V této části bakalářské práce se zaměříme na průzkumné šetření, které se zabývá názory a informovaností učitelů ZŠ o školské integraci a inkluzi. Informovaností učitelů ZŠ se rozumí, jestli jsou učitelé informováni v pojmech školská integrace, inkluze a zda se cítí být dostatečně informováni. Průzkum byl proveden prostřednictvím dotazníku, který byl rozeslán učitelům do vybraných ZŠ. V dotazníku byly využity dvě formy dotazování. První formou dotazování byly škálové položky, které jsme využili, abychom si ověřili skutečnost, zda jsou učitelé skutečně informováni o školské integraci a inkluzi. Pomocí škálových položek učitelé ZŠ vyjádřili svou informovanost o školské integraci, inkluzi a názor na tyto dva vzdělávací přístupy. Druhou formou dotazování byly položky s otevřenou odpovědí, kde učitelé mohli blíže specifikovat svůj názor na školskou integraci a inkluzi. Dotazník byl respondentům zprostředkován přes službu *Google Forms*, která se jevila jako nejlepší varianta pro tento výzkum. Průzkumné šetření bylo prováděno online formou a posíláno přes

e-mailovou adresu, učitelů ZŠ či „známých“ autorky z jednotlivých ZŠ, kteří zajistili distribuci mezi ostatní učitele na ZŠ.

Položky v dotazníku

Pro toto šetření byly většinou vybrány škálové položky v dotazníku. Konkrétně byla vybrána pětibodová škála. U škálových položek respondent odpovídá pomocí výběru určitého bodu na předložené škále. Pětibodová škála představuje pět variant odpovědí, kde jednotlivé body znamenají: 1 – souhlasím s levým tvrzením, 2 – spíše souhlasím s levým tvrzením, 3 – nevím či nejsem si jistý, 4 – spíše souhlasím s pravým tvrzením, 5 – souhlasím s pravým tvrzením.

14. Na školskou inkluzi: *

1 2 3 4 5

mám kladný názor mám negativní názor

Obrázek 2: Příklad pětibodové škály z dotazníku

Respondenti měli tuto pětibodovou škálu vysvětlenou v úvodním textu dotazníku, což můžete vidět v příloze č. 1. Výzkum je zaměřený na informovanost učitelů ZŠ o školské integraci a inkluzi, dále zjišťuje, zda mají pozitivní či negativní názor na školskou integraci a inkluzi. Respondenti měli možnost názor blíže specifikovat, mohli rozvinout odpověď, či napsat důvod, proč mají zrovna tento názor.

9.1 Průzkumný vzorek a průběh průzkumu

Průzkumný vzorek tvořili učitelé ZŠ z měst Mostu a Liberce. Tito učitelé vyučují na prvním i druhém stupni ZŠ a působí ve třídách, kde se vyskytují žáci se SVP. Výběr respondentů nebyl náhodný, ale cílený, protože se jedná o pedagogy, kteří mají přímou zkušenost se školskou integrací a denně pracují s žáky, kteří vyžadují individuální přístupy a PO, tedy se žáky se SVP. Vzorek zahrnuje učitele, kteří mají různé úrovně zkušeností a odbornosti v práci se žáky se SVP.

Dotazník byl rozeslán do čtyř ZŠ ve městech Most a Liberec. Jedná se o běžné ZŠ, ve kterých jsou vzděláváni žáci se SVP. Počet pedagogických pracovníků na školách se pohybuje okolo 50 osob, z čehož cca 35 osob jsou učitelé prvního i druhého stupně ZŠ.

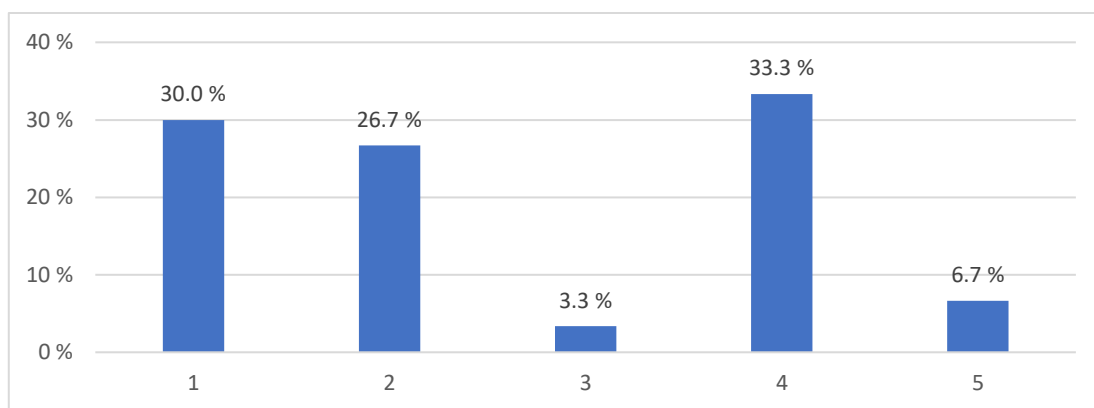
ZŠ byly vybrány z měst bydliště, předchozího a současného studia autorky. V každém městě byly vybrány dvě ZŠ, které byly navštíveny autorkou v rámci pedagogických a speciálně pedagogických praxí, popř. jiných příležitostí, tudíž bylo využito získaných kontaktů. Též bylo tímto ověřeno, že jsou v těchto školách vzdělávání žáci se SVP. Jednalo se tedy o záměrný výběr. Finální počet vyplněných dotazníků byl 30, přičemž 17 bylo z města Mostu a 13 respondentů ze ZŠ města Liberce.

Dotazník byl rozeslán přes získané kontakty učitelů, kteří dotazník dále rozšířili mezi ostatní učitele konkrétní ZŠ. První rozeslání dotazníků na dvě mostecké ZŠ proběhlo v březnu 2024, kdy po několika týdnech až měsíci bylo zjištěno, že byla podceněná příprava. Bylo obdrženo malé množství vyplněných dotazníků, na což jsme reagovali oslovením respondentů z dalších ZŠ a rozesláním dotazníků na ně. Po rozeslání druhé „várky“ jsme získali dalších 13 vyplněných dotazníků, a tudíž dosáhli počtu 30 vyplněných dotazníků, které již lze považovat za dostatečné pro náš průzkum.

10 Výsledky průzkumu

V této kapitole se budeme věnovat vyhodnocení průzkumného šetření a jednotlivým položkám v anonymním dotazníku, které vyplňovali učitelé ZŠ. Odpovědi respondentů si níže ukážeme převážně pomocí grafů. V následujících odstavcích se podrobně zaměříme na jednotlivé položky online dotazníku, které se týkaly pojmů školská integrace a inkluze. Tyto položky byly položeny učitelům ZŠ, za účelem zjištění informovanosti učitelů o školské integraci a inkluzi a jejich názorů na tyto vzdělávací přístupy. Každou položku analyzujeme, abychom získali komplexní přehled o informovanosti a názorech učitelů k těmto důležitým vzdělávacím přístupům.

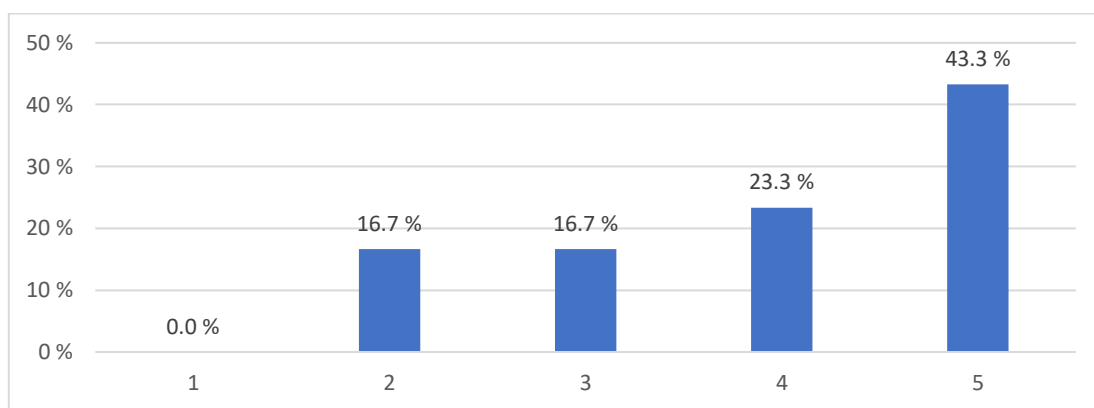
Položka č. 1 se věnuje školské integraci, konkrétně zda školská integrace poskytuje PO žákům se SVP (hodnota č. 1) či sjednocuje PO do celkového vzdělávacího prostředí (hodnota č. 5).

Graf č. 1: Odpovědi položky č. 1 vyjádřené v procentech

Z grafu č. 1 vyplývá, že 56,7 % respondentů souhlasilo s tvrzením, že školská integrace poskytuje PO žákům se SVP, či uvedli, že spíše souhlasí s tímto tvrzením. Naopak 33,3 % respondentů odpovědělo hodnotou 4, což znamená, že spíše souhlasí s tvrzením, že PO jsou sjednocena do celkového vzdělávacího prostředí. Tento rozdíl v názoru může být způsoben např. mylným přesvědčením, že se při školské integraci celá třída přizpůsobuje potřebám žáka se SVP a tím dochází ke zpomalení ostatních žáků.

Položka č. 2 se zabývá školskou integrací, přesněji tomu, zda při školské integraci dochází k vylučování žáka se SVP z hlavního vzdělávacího proudu (hodnota č. 1) či žáka do vzdělávacího proudu začleňuje (hodnota č. 5).

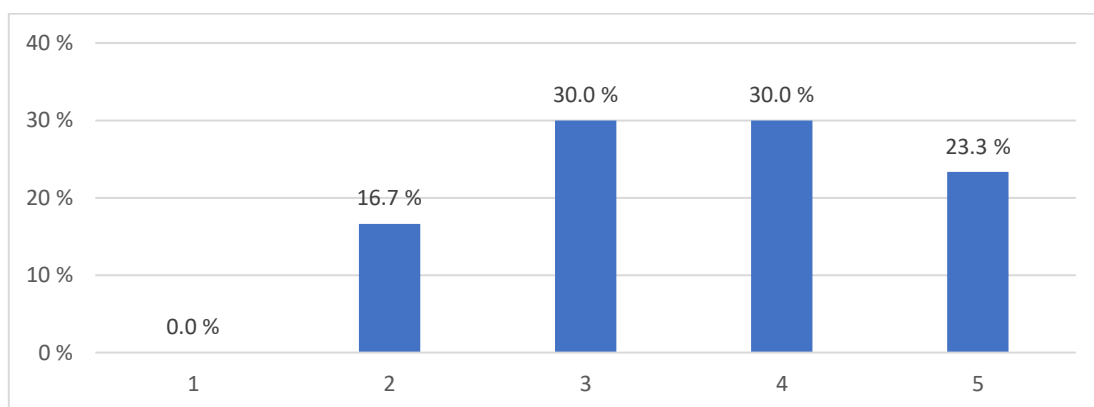

Graf č. 2: Odpovědi položky č. 2 vyjádřené v procentech

U této položky byly názory učitelů ZŠ jednoznačnější než u předchozí položky, kde se jejich názory výrazně lišily. Celkem 43,3 % respondentů odpovědělo odpovídajícím tvrzením, že žáci se SVP jsou začleňováni do hlavního vzdělávacího proudu, 23,3 % respondentů zvolilo spíše správné tvrzení, zatímco 16,7 % respondentů nevědělo nebo si nebyli jistí a dalších 16,7 % uvedlo, že školská integrace spíše vylučuje žáka se SVP z hlavního vzdělávacího proudu. Počet nesprávných odpovědí činil 16,7 % respondentů, stejně jako těch respondentů, kteří nevěděli nebo si nebyli jistí. Z těchto 33,4 % respondentů,

kteří spíše zvolili špatné tvrzení, se ukázalo, že u ostatních položek též spíše odpovídali špatným tvrzením v oblasti školské integrace. Při porovnání odpovědí těchto 33,4 % respondentů v dotazníku v položce o hodnocení informovanosti vyšlo najevo, že většinou volili odpovědi naznačující, že si pravděpodobně nejsou jistí svou informovaností, nebo že jsou spíše nedostatečně informováni o školské integraci.

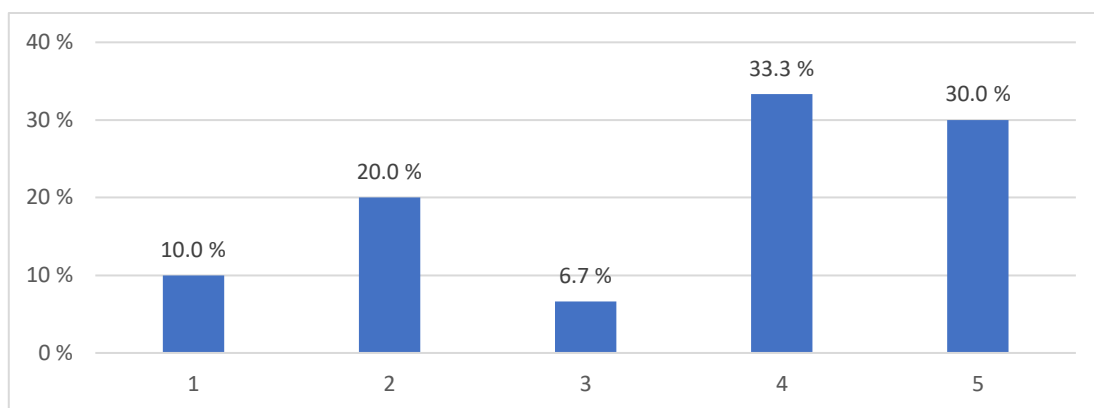
Položka č. 3 se zaměřuje na školskou integraci, přičemž respondenti měli určit, zda tento přístup vytváří stejnorodost ve skupině žáků (hodnota č. 1), nebo naopak akceptuje a podporuje různorodost žáků (hodnota č. 5).

Graf č. 3: Odpovědi položky č. 3 vyjádřené v procentech

Z grafu č. 3 vyplývá, že 16,7 % respondentů zvolilo odpověď, že školská integrace spíše vytváří stejnorodost ve skupině žáků. Dalších 30 % respondentů zvolilo odpověď hodnoty 3, která znamená nevím nebo nejsem si jistý. Tato položka mohla být pro respondenty nejasná, protože tvrzení o akceptování a podpoře různorodosti může připomínat inkluzivní přístup, který se snaží zajistit, aby všichni žáci, bez ohledu na jejich potřeby, byli plně začleněni do běžných tříd. Domníváme se, že školská integrace spíše akceptuje a podporuje různorodost ve skupině žáků, než aby vytvářela stejnorodost. Takové tvrzení označilo 53,3 % respondentů, kteří odpověděli, že integrace podporuje různorodost, čímž projevili svou lepší informovanost o školské integraci.

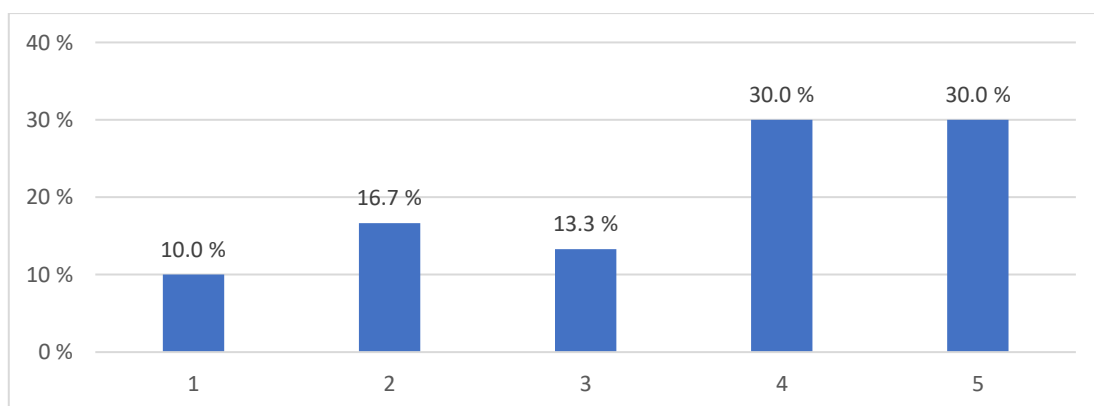
Položka č. 4, která se týká přístupů ve vzdělávání, kdy respondenti měli určit, zda při školské integraci převažují standardní přístupy ve vzdělávání (hodnota č. 1) či flexibilní přístupy ke vzdělávání s ohledem na potřeby žáků (hodnota č. 5).

Graf č. 4: Odpovědi položky č. 4 vyjádřené v procentech

Většina respondentů (přesněji 63,3 %) správně identifikovala, že ve školské integraci převažují flexibilní přístupy ke vzdělávání, které zohledňují individuální potřeby žáků. Tito respondenti vyjádřili vysokou míru jistoty ve svém výběru tvrzení. Dalších 6,7 % uvedlo, že si nejsou jisti, nebo nevěděli, jak odpovědět na tuto položku. Tento podíl respondentů poukazuje na určitou nejistotu nebo nedostatek informací o principech školské integrace. Posledních 30 % respondentů se domnívá, že ve školské integraci převažují standardní postupy ve vzdělávání. Tento výsledek naznačuje, že téměř třetina učitelů má nesprávnou představu o tom, jak by měla být školská integrace realizována. Tato položka ukázala, že i když většina učitelů ZŠ je informována o školské integraci, tak pořád existuje významná část učitelů, která má nesprávné či nejisté představy o tomto vzdělávacím přístupu.

Položka č. 5 se zaměřila na vnímání cílů školské integrace a jejího zaměření ve vzdělávání. Respondenti měli určit, zda školská integrace podporuje společné dosahování vzdělávacích cílů pro všechny žáky bez ohledu na jejich schopnosti, nebo zda se zaměřuje na specifické cíle pro žáky se SVP.

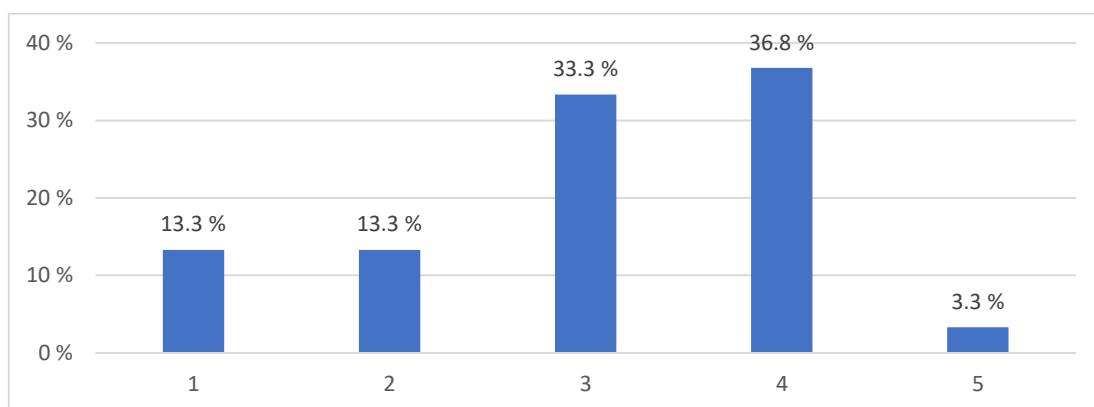

Graf č. 5: Odpovědi položky č. 5 vyjádřené v procentech

Z grafu č. 5 vyplývá, že 26,7 % respondentů se domnívalo, že školská integrace vede ke společnému dosahování vzdělávacích cílů pro všechny žáky bez ohledu na jejich

schopnosti. Dalších 13,3 % respondentů odpovědělo „nevím“ nebo „nejsem si jistý“. Naopak 60 % respondentů správně označilo, že školská integrace se zaměřuje na specifické cíle pro žáky se SVP, což odpovídá realitě školské integrace, kde je důraz kladen na přizpůsobení vzdělávacích cílů individuálním potřebám žáků se SVP. Tento výsledek naznačuje, že existuje určitá míra nejistoty a nejednotnosti podobně jako v předchozí položce č. 4.

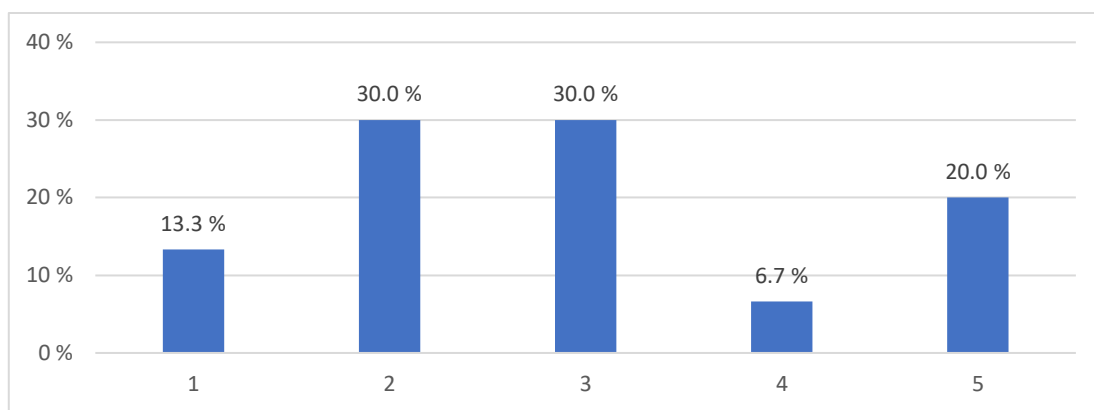
U položky č. 6 učitelé ZŠ hodnotili jejich informovanost o školské integraci. Kde hodnota č. 1 znázorňuje dostatečnou informovanost, zatímco hodnota č. 5 označuje nedostatečnou informovanost.

Graf č. 6: Odpovědi položky č. 6 vyjádřené v procentech

Nejvíce respondentů, přesněji 40,1 %, hodnotilo svou informovanost nedostatečně. Bylo velmi překvapivé, že respondenti, kteří označili nedostatečnou informovanost, se dělí na dvě skupiny, kde jedna zvládla odpovědět na položky ohledně školské integrace správně či spíše správně a druhá část jsou ti respondenti, kteří spíše odpovídali špatně na předchozí položky. Dalších 33,3 % respondentů si nebyla jistá svou informovaností, do této skupiny spadají respondenti, kteří měli smíšené odpovědi, jejich „chybovost“ se pohybuje okolo 2–4 chyb. Tato skupina zřejmě hodnotila svou informovanost podle nejistoty s odpověďmi, které se týkaly školské integrace výše. Zbytek respondentů, tudíž 26,6 % se cítí být dostatečně informován, do této skupiny spadají učitelé s 0–1 chybou, ale i pár výjimek, které mají 2 chyby v odpovědích na položky č. 1–5. Díky této položce se nám potvrdilo, že informovanost učitelů ZŠ o školské integraci je spíše nižší, a tím se vysvětlují horší výsledky v předchozích položkách na tento výchovně vzdělávací přístup.

Položka č. 7 se věnuje názorům respondentů na školskou integraci, přičemž kladný názor je hodnota č. 1 a negativní názor je hodnota č. 5.

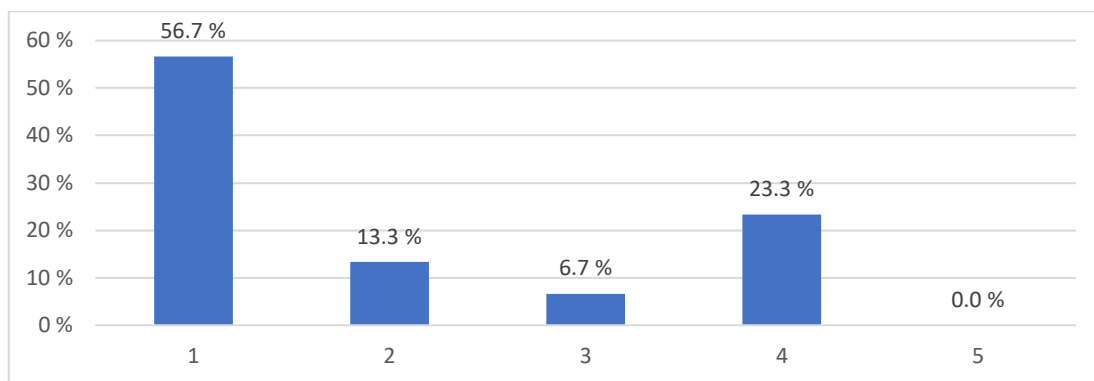
Graf č. 7: Odpovědi položky č. 7 vyjádřené v procentech

Graf č. 7 ukazuje, že odpovědi respondentů jsou poměrně rozmanité. 13,3 % respondentů vyjádřilo kladný názor na školskou integraci, zatímco 30 % zvolilo spíše pozitivní názor s menší mírou jistoty. Stejný podíl respondentů (30 %) označil neutrální či nerozhodný názor k integraci. Dalších 6,7 % respondentů zvolilo mírně negativní názor. Zbýlých 20 % respondentů vyjádřilo jednoznačně negativní názor na školskou integraci.

Dále se zde budeme věnovat položce č. 8, která se ptala na názor respondentů na školskou integraci, kde mohli respondenti svůj názor blíže specifikovat. Výše uvedené výsledky doplníme bližší specifikací, kterou uvedli učitelé ZŠ v položce č. 8. Názory učitelů na školskou integraci se značně liší, což ukazuje na rozmanitost pohledů a zkušeností s tímto výchovně vzdělávacím přístupem. Někteří učitelé školskou integraci podporují a vnímají ji jako významný krok směrem k inkluzivnímu vzdělávání, které uznává a respektuje odlišnost žáků. Tito učitelé oceňují přítomnost asistentů pedagoga, kteří pomáhají žákům se SVP a věří, že školská integrace přispívá k rozvoji tolerance, empatie a vzájemného respektu mezi žáky. Druhou skupinou učitelů jsou respondenti, kteří měli jisté výhrady. Někteří zmínili, že žáci s těžšími formami SVP, například žáci s mentálním postižením či s vážným ADHD, není vhodné vzdělávat v běžném vzdělávacím proudu. Jako důvod uvedli, že jejich přítomnost může být nevhodná až nebezpečná pro spolužáky. Tito učitelé také často poukazovali na nedostatek personálu či speciálních pomůcek, což jistě ztěžuje efektivní začlenění žáků se SVP do běžného vzdělávacího proudu a může vést k přetížení učitelů ZŠ. Další učitelé zůstávají nerozhodní nebo mají smíšené pocity, přičemž jejich názory často závisí na konkrétních zkušenostech s jednotlivými žáky a podmínkami ve škole. Někteří respondenti uvedli v položce č. 8, že by měly nadále existovat školy zřízené podle § 16 odst. 9 školského zákona a ZŠ speciální, které jsou podle názorů respondentů pro určité žáky vhodnější. Tím docházíme ke skutečnosti, že tito respondenti mají mylné představy o školské integraci. Celkově lze říct, že názory učitelů na školskou integraci jsou různorodé

a často závisí na konkrétních zkušenostech respondentů. Tento rozptyl názorů naznačuje, že položka školské integrace je mezi učiteli stále diskutovaná a existují různé pohledy na její efektivitu a realizovatelnost v praxi.

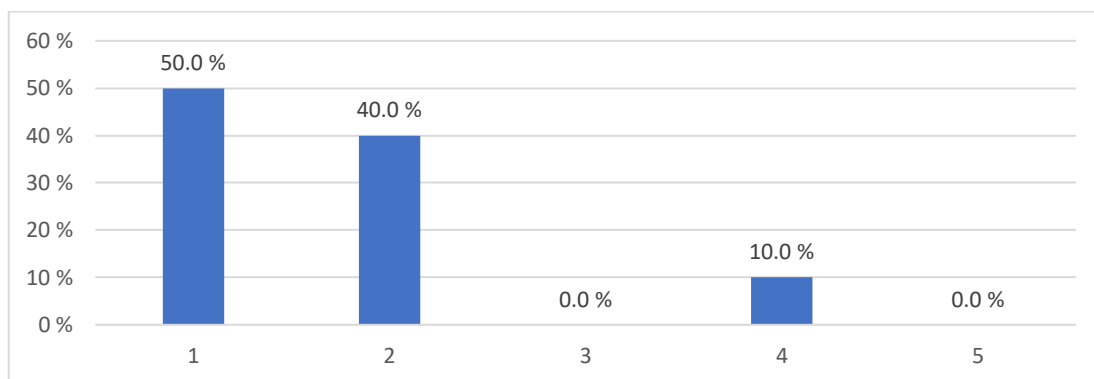
Položka č. 9 (a další) je zaměřena na školskou inkluzi. Respondenti měli určit, zda inkluze znamená zapojení všech žáků do výchovně vzdělávacího procesu (hodnota č. 1), nebo zda jde o rozdělení žáků na základě jejich schopností (hodnota č. 5).

Graf č. 8: Odpovědi položky č. 9 vyjádřené v procentech

Z grafu č. 8 vyplývá, že 60 % respondentů správně identifikovalo inkluzi jako zapojení všech žáků do výchovně vzdělávacího procesu. Na druhé straně 23,3 % respondentů zvolilo spíše nesprávnou odpověď, že inkluze je rozdělení žáků na základě jejich schopností. Dále 6,7 % respondentů odpovědělo „nevím“ či „nejsem si jistý“, což naznačuje určitou míru nejistoty nebo nejasností ohledně tohoto pojmu. Tento výsledek poukazuje na to, že většina učitelů chápe základní principy inkluze správně a mnohem více než u školské integrace, avšak existuje stále významná část, která má o inkluzi mylné představy.

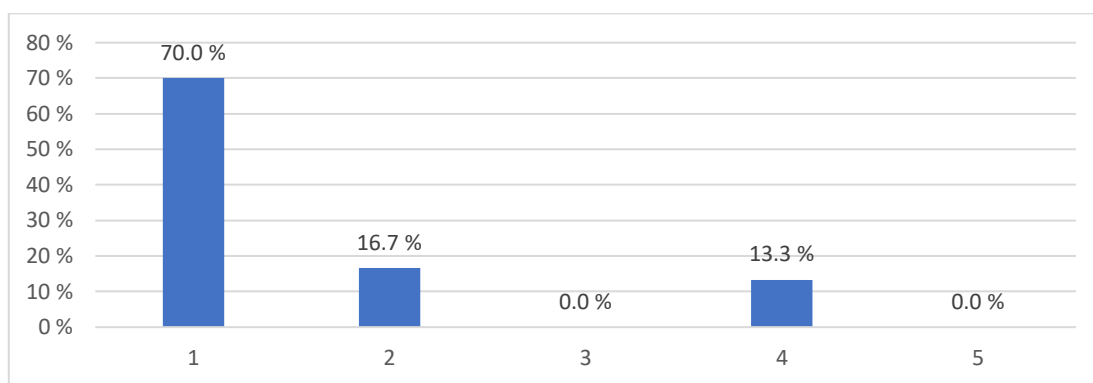
Položka č. 10 se zabývá školskou inkluzí, zda akceptuje různorodosti ve skupině žáků (hodnota č. 1) či preferuje stejnorodosti a podobnosti ve skupině žáků (hodnota č. 5).

Graf č. 9: Odpovědi položky č. 10 vyjádřené v procentech

Z grafu č. 9 vyplývá, že 90 % respondentů zvolilo hodnotu 1 nebo hodnotu 2, která znamená, že souhlasí či spíše souhlasí s tvrzením, že při školské inkluzi spíše akceptují různorodosti ve skupině žáků. Zbýlých 10 % respondentů mylně označilo hodnotu 4 či hodnotu 5, která znamená, že školská inkluze preferuje stejnorodosti a podobnosti ve skupině žáků. Tento výsledek ukazuje, že ačkoli většina učitelů má správné porozumění inkluzivnímu vzdělávání, přesto existuje malá skupina učitelů, která školskou inkluzi stále přesně nechápe. Toto nepochopení může vést k neefektivní realizaci inkluzivních principů a k potížím při vytváření skutečně inkluzivního prostředí ve třídách.

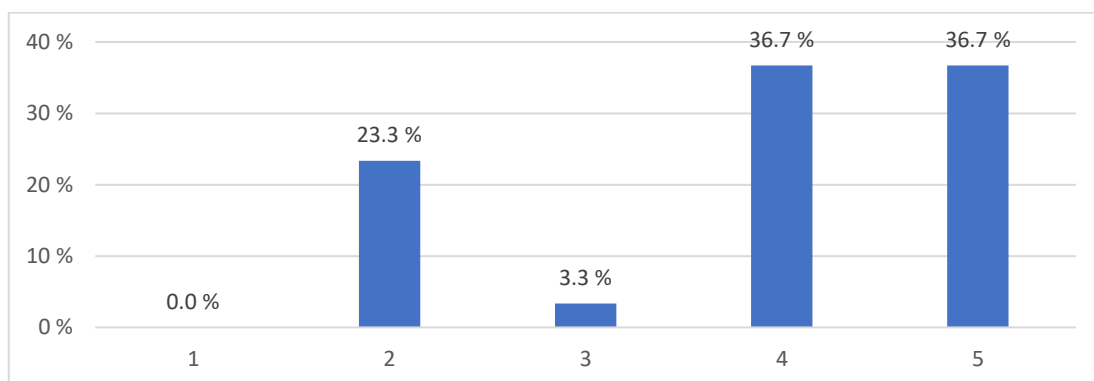
Položka č. 11 se zabývá školskou inkluzí, zda znamená: empatický přístup k potřebám všech žáků (hodnota č. 1), či dodržování standardních postupů bez ohledu na individuální potřeby žáka (hodnota č. 5).

Graf č. 10: Odpovědi položky č. 11 vyjádřené v procentech

Graf č. 10 nám ukazuje, že 86,7 % respondentů odpovědělo, že školská inkluze je o empatickém přístupu k potřebám všech žáků, což ukazuje, že učitelé správně chápou přístupy k potřebám žáka při školské inkluzi. Zbýlých 13,3 % respondentů označilo hodnotu 4, která znamená, že jsou spíše pro tvrzení: „dodržování standardních postupů bez ohledu na individuální potřeby žáka“. Z grafu č. 10 vyplývá, že většina učitelů rozumí přístupům školské inkluze vůči potřebám žáka, i když existuje část učitelů, která si v této oblasti je nejistá, což může mít více důvodů, které jsou nám bohužel neznámé.

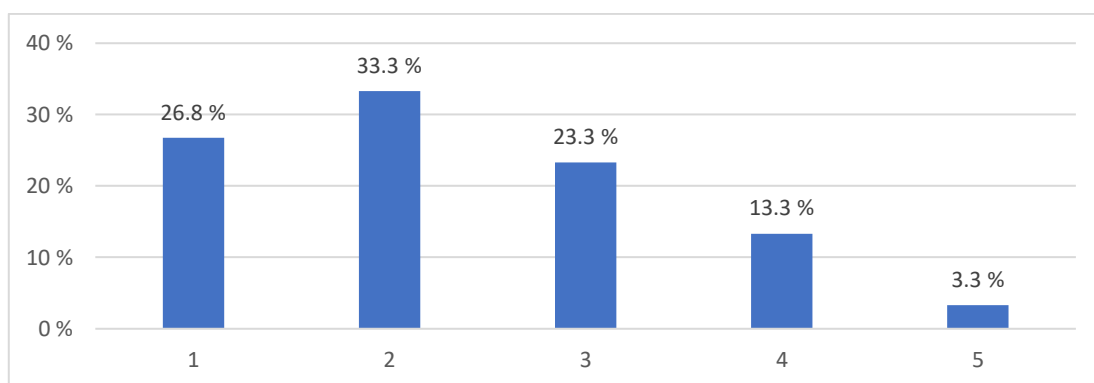
Položka č. 12 se zabývá školskou inkluzí, přesněji zda nabízí omezenou schopnost přizpůsobit se změnám v individuálních potřebách žáků (hodnota č. 1), nebo otevřenost k měnícím potřebám žáků (hodnota č. 5).

Graf č. 11: Odpovědi položky č. 12 vyjádřené v procentech

Špatné tvrzení, které říká, že školská inkluze nabízí omezenou schopnost přizpůsobit se změnám v individuálních potřebách žáka, zvolilo 23,3 % respondentů. Na druhé straně, 73,4 % respondentů zvolilo správné tvrzení, že školská inkluze nabízí otevřenost k měnícím se potřebám žáků. Pouze 3,3 % respondentů zvolilo hodnotu 3, což naznačuje nerozhodnost nebo nejistotu v této položce. Tento výsledek jasně ukazuje, že většina učitelů vnímá inkluzivní vzdělávání jako flexibilní a schopné přizpůsobit se individuálním potřebám žáků, což je klíčový princip úspěšné inkluze.

U položky č. 13 učitelé ZŠ hodnotili jejich informovanost o školské inkluzi. Kde hodnota č. 1 znázorňuje dostatečnou informovanost, zatímco hodnota č. 5 označuje nedostatečnou informovanost.

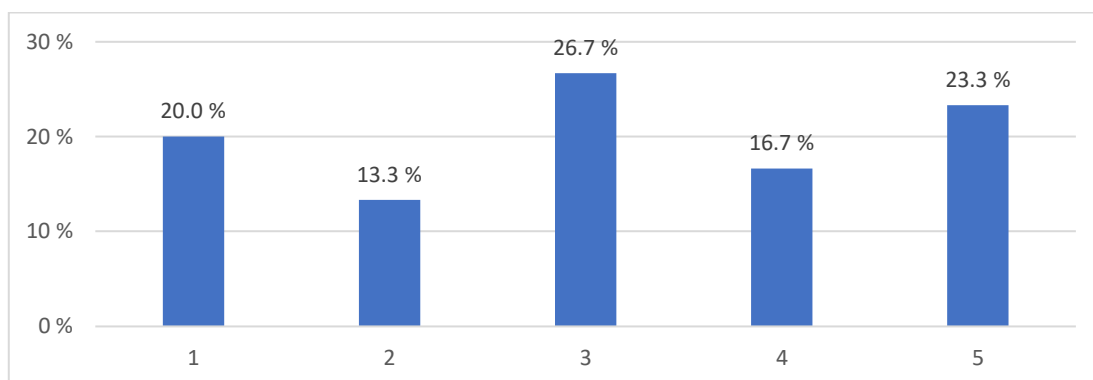

Graf č. 12: Odpovědi položky č. 13 vyjádřené v procentech

Z grafu č. 12 vyplývá, že 26,7 % respondentů zvolilo hodnotu 1, což znamená, že se cítí dostatečně informováni o školské inkluzi. Dalších 33,3 % respondentů označilo hodnotu č. 2, což naznačuje, že se rovněž cítí informováni, i když možná s menší mírou jistoty. Na druhé straně 23,3 % respondentů vybralo hodnotu 3, čímž vyjádřili střední úroveň

informovanosti. Pouze 13,3 % respondentů zvolilo hodnotu 4, což ukazuje na pocit nedostatečné informovanosti, a 3,3 % respondentů zvolilo hodnotu 5, což značí, že se cítí výrazně nedostatečně informováni. Výsledek grafu č. 12 byl velmi překvapivý, zejména v souvislosti s předešlými grafy č. 8–11, které ukazovaly, že respondenti jsou dostatečně informováni o školské inkluzi.

Položka č. 14 se věnuje názorům respondentů na školskou inkluzi, přičemž kladný názor je hodnota č. 1 a negativní názor je hodnota č. 5.

Graf č. 13: Odpovědi položky č. 14 vyjádřené v procentech

Z grafu č. 13 vyplývá, že názory učitelů na školskou inkluzi jsou poměrně rozdělené. 20 % respondentů zvolilo kladný názor na školskou inkluzi. Dalších 13,3 % respondentů pozitivní, ale o něco méně jistý názor. Největším podílem respondentů bylo 26,7 %, kteří označili neutrální názor nebo nejistotu ohledně školské inkluze. Na druhé straně, 16,7 % respondentů označilo o něco méně jistý negativní názor a dalších 23,3 % označilo negativní názor na školskou inkluzi. Tento výsledek ukazuje, že i když je mezi učiteli významná skupina, která inkluzi podporuje, existuje také značná část, která má neutrální nebo dokonce negativní názor. Tento široký rozptyl názorů naznačuje, že položka školské inkluze je mezi učiteli stále diskutovaným a citlivým tématem.

Dále se zde budeme věnovat položce č. 15, která se ptá na názor respondentů na školskou inkluzi, kde mohli svůj názor blíže specifikovat. Při analýze názorů učitelů na školskou inkluzi se objevuje široké spektrum názorů a zkušeností, což ukazuje na komplexnost a různorodost vnímání tohoto výchovně vzdělávacího přístupu. Někteří učitelé školskou inkluzi podporují a vidí v ní pozitivní přínosy, jako je možnost zapojení všech žáků do běžného vzdělávacího procesu i respektování jejich individuálních potřeb. Tito zastánci inkluze často zdůrazňují, že inkluze podporuje výuku přizpůsobenou individuálním potřebám žáků a zvyšuje celkovou kvalitu vzdělávání, a to nejen pro žáky se SVP. Další skupinou jsou učitelé, kteří na školskou inkluzi mají spíše negativní názor. Někteří mají

obavy, že není vhodné vzdělávat všechny žáky se SVP v běžných školách či že současný systém neposkytuje dostatečnou podporu a zdroje pro efektivní realizaci školské inkluze. Někteří respondenti zmínili, že školská inkluze v praxi nefunguje, jak by měla. Několik respondentů uvedlo, že by bylo vhodné, aby nadále existovaly školy zřízené podle § 16 odst. 9 školského zákona a ZŠ speciální. Dle jejich názorů jsou konkrétní SVP žáků, se kterými se nehodí žáky integrovat do běžných ZŠ. Z těchto názorů vyplývá, že někteří učitelé mají mylné představy o školské inkluzi. Z výsledků průzkumu je patrné, že zatímco někteří učitelé inkluzi podporují a vidí v ní cestu ke zlepšení vzdělávacího systému, jiní mají vážné výhrady či obavy ohledně jejího praktického uplatnění. Tento rozpor v názorech naznačuje, že je třeba další diskuse a vzdělávání, aby se podařilo najít efektivní způsoby, jak inkluzi realizovat a zajistit kvalitní vzdělávání pro všechny žáky. Celkově výsledky průzkumu ukazují, že položka školské inkluze je mezi učiteli stále diskutovaná a náročná, vyžadující další pozornost i podporu.

11 Vyhodnocení průzkumných otázek

1. Jaký názor mají učitelé ZŠ na školskou integraci?

S průzkumnou otázkou se pojí položka č. 7, kde učitelé ZŠ hodnotili svůj názor na školskou integraci na pětibodové škále a položka č. 8, která sloužila k bližší specifikaci jejich názoru. Na základě rozboru odpovědí učitelů ZŠ lze konstatovat, že názory na školskou integraci jsou značně rozdílné. 43,3 % respondentů se školskou integrací souhlasí a považují ji za důležitý krok k inkluzivnímu vzdělávání, oceňují vzájemný respekt, porozumění mezi žáky, což nasvědčuje pozitivnímu vlivu na školní klima třídy. Existuje ale 26,7 % respondentů, kteří má výhrady a poukazuje na praktické problémy spojené se školskou integrací. Tyto problémy zahrnují nedostatek zdrojů a podpory, obtížnost při skloubení individuálních potřeb žáků se SVP s ostatními žáky a zvýšené nároky na učitele. Někteří učitelé se obávají, že začlenění žáka se SVP do běžných ZŠ může mít negativní dopad na žáky intaktní, kteří mohou být nešťastní či nedostatečně podporováni. Z výsledků šetření je zřejmé, že názory učitelů jsou smíšené, kdy největší část má pozitivní názor či pozitivní názor s výhradami a druhá největší část učitelů nemá vyhrazený názor.

2. Jaký názor mají učitelé ZŠ na školskou inkluzi?

S touto otázkou se pojí položky č. 14 a 15, kde učitelé ZŠ vyjadřovali svůj názor na pětibodové škále a v další položce měli možnost svůj názor blíže specifikovat. Na základě odpovědí jsme se dozvěděli, že názor na školskou inkluzi je spíše negativní. Negativně na

školskou inkluzi reagovalo 40 % učitelů ZŠ, zatímco pozitivně reagovalo 33,3 % učitelů a neutrálně 26,7 % učitelů. Celkově lze říci, že názory učitelů na školskou inkluzi jsou velmi rozdělené. Zatímco někteří vidí její přínosy a podporují její implementaci, jiní upozorňují na praktické problémy a nedostatky v současném systému, což brání realizaci školské inkluze v praxi. Tento rozptyl názorů ukazuje na potřebu dalšího vzdělávání a podpory učitelů, aby mohli efektivně realizovat školskou inkluzi a zajistit kvalitní vzdělávání pro všechny žáky.

3. Jak jsou učitelé ZŠ informováni o pojmu školská integrace?

V rámci výzkumu byly položky č. 1–5 navrženy tak, aby se pomocí nich ověřilo, zda jsou učitelé skutečně informováni o školské integraci. Cílem těchto položek bylo zjistit skutečnou informovanost učitelů ZŠ o školské integraci. Z analýzy odpovědí vyplývá, že učitelé ZŠ mají obecně problémy s interpretací o pojmu školská integrace. Výsledky ukázaly, že pouze jedna třetina respondentů prokázala dostatečnou informovanost o tomto konceptu, tato skupina učitelů správně odpovídala na výše uvedené položky, což může naznačovat jejich schopnost aplikovat principy školské integrace v praxi. Na druhou stranu, zbývající dvě třetiny respondentů na tom byly opačně. Tito učitelé často odpovídali nesprávně.

4. Jak jsou učitelé ZŠ informováni o pojmu školská inkluze?

V rámci výzkumu byly položky č. 9–12, které souvisí s touto průzkumnou otázkou, navrženy tak, aby se pomocí nich ověřilo, zda jsou učitelé ZŠ skutečně informováni o školské inkluzi. Tyto položky měly za cíl zjistit, jak jsou učitelé informováni o školské inkluzi. Výsledky průzkumu ukázaly, že dvě třetiny respondentů jsou plně informovány o školské inkluzi, což je v porovnání se školskou integrací mnohem lepší výsledek. Toto zjištění naznačuje, že učitelé jsou více obeznámeni s principy a praktickými aspekty inkluzivního vzdělávání než se školskou integrací. Přestože dvě třetiny respondentů prokázaly vysokou míru informovanosti, stále existuje významná skupina učitelů, kteří potřebují další podporu a vzdělávání v této oblasti.

5. Jak hodnotí učitelé ZŠ svou informovanost o školské integraci?

S touto otázkou souvisí položka č. 6, kde respondenti volí na pětibodové škále, jak hodnotili svou informovanost o školské integraci. Mínění o informovanosti učitelů o školské integraci je spíše nízké. 40 % respondentů hodnotilo svou informovanost jako nedostatečnou, 33,3 % si není jistých a pouze 26,6 % se cítí být dostatečně informováno. To může pravděpodobně přispívat k nižšímu porozumění pojmu školská integrace.

6. Jak hodnotí učitelé ZŠ svou informovanost o školské inkluzi?

S touto otázkou souvisí položka č. 13, kde respondenti označovali na pětibodové škále, jak hodnotí svou informovanost o školské inkluzi. V případě informovanosti o školské inkluzi se učitelé cítí lépe informováni než u školské integrace, avšak stále existují určité rezervy. Výsledky ukazují, že 60 % respondentů hodnotí svou informovanost dostatečně, 23,3 % respondentů neví či si nejsou jistí svou informovaností, zatímco 16,6 % respondentů hodnotí svou informovanost jako nedostatečnou. To naznačuje, že i když je informovanost o inkluzi lepší než o integraci, stále je prostor pro zlepšení. Učitelé, kteří hodnotí svou informovanost jako dostatečnou, mají lepší výsledky u ostatních položek, které se týkají charakterizování školské inkluze.

Průzkumné otázky byly vyhodnoceny na základě analýzy odpovědí respondentů. Ukázalo se, že názory učitelů na školskou integraci a inkluzi jsou různorodé, s výraznější podporou pro inkluzi. Respondenti měli lepší porozumění pojmu školská inkluze než školská integrace, což se odráželo i v jejich pocitu informovanosti. Výsledky ukazují na potřebu dalšího vzdělávání a podpory učitelů v oblasti školské integrace a inkluze, aby mohli tyto přístupy efektivně realizovat a zlepšovat tak vzdělávací prostředí pro všechny žáky. Celkově lze konstatovat, že školská inkluze je mezi učiteli vnímána pozitivněji a lépe chápaná, školská integrace stále vyžaduje více pozornosti a podpory, aby mohla být úspěšně uskutečňována ve školním prostředí.

12 Diskuze

Touto prací jsme chtěli zjistit, zda jsou učitelé dostatečně informováni o školské integraci a inkluzi a jaký na tyto výchovně vzdělávací přístupy mají názor. Předpokladem bylo, že učitelé ZŠ nejsou dostatečně informováni o školské integraci a inkluzi, či rozdílu mezi těmito dvěma výchovně vzdělávacími přístupy. Dále jsme se domnívali, že názory učitelů ZŠ na školskou integraci a inkluzi budou spíše negativní. K jejich negativním názorům mohlo dojít například z důvodu nedostatečné podpory ze strany školy či školského systému, obavami z narušení běžného chodu vyučování a zátěže při práci s různorodými potřebami žáků či nedostatku odborných školení a vzdělávání, které by jim poskytly potřebné informace k realizaci školské integrace či inkluze. Problémem také může být nový přístup výchovy a vzdělávání či nedostatečné vzdělání respondentů pro práci s žáky se SVP. Z toho může plynout to, že se učitelé nejen ZŠ mohou školské integrace, resp. inkluze bát.

Prostřednictvím online dotazníku odpovědělo 30 učitelů ZŠ z mosteckých a libereckých škol. Vzhledem k tomu, že odpovědi učitelů z obou měst byly velmi podobné, nebylo v této práci provedeno porovnání mezi těmito 2 městy.

Při zkoumání informovanosti respondentů o pojmech školské integrace a inkluze bylo zjištěno, že jsou informováni více o školské inkluzi než školské integraci. Na položky č. 8–11 týkající se školské inkluze odpovědělo správně 83 % respondentů, zatímco na položky č. 1–5 týkající se školské integrace odpovědělo správně pouze 37 % respondentů. Výše uvedená procenta byla získána pomocí analýzy odpovědí na položky č. 8–11 a č. 1–5, ve kterých byla spočítána „chybovost“ respondentů. Tato skutečnost nás velice překvapila. Předpokládali jsme, že učitelé ZŠ se budou více orientovat ve školské integraci z toho důvodu, že je již poměrně běžně aplikována ve většině ZŠ v ČR, zatímco školská inkluze ještě není tak častá. U informovanosti učitelů se ukázalo, že 26,6 % respondentů považuje svou informovanost o školské integraci za dostatečnou, zatímco u školské inkluze 60 % respondentů svou informovanost hodnotilo jako dostačující, z toho plyne skutečnost, že jsou učitelé více informováni o školské inkluzi než o školské integraci.

Názory na školskou integraci byly smíšené, 30 % respondentů uvedlo neutrální názor, 40 % respondentů uvedlo pozitivní názor a zbylých 30 % mělo názor negativní, již podle uvedených procent lze vypožorovat, že názory byly smíšené a učitelé ZŠ se moc neshodli. U školské inkluze pozitivní názor mělo 35 % respondentů, neutrální 37 % respondentů a negativní názor 38 % respondentů. Tudiž jsou názory také spíše smíšené, ale zároveň v celku vyrovnané.

Porovnání našich výsledků výzkumného šetření s výsledky výzkumu Miloně Potměšila (Potměšil, a kol. 2018), který se zabýval pouze názory učitelů na školskou inkluzi. Porovnávali jsme bez ohledu na počet respondentů, kde u výzkumu Potměšila a kol. byl několikanásobně vyšší. Po porovnání jsme zjistili, že informovaností učitelů se velice lišíme. Zatímco náš průzkum ukazuje, že 60 % respondentů považuje informovanost o školské inkluzi za dostatečnou, tak výzkum Potměšila a kol. zjistil, že 75 % respondentů hodnotí svou informovanost jako nedostatečnou. Názory učitelů na školskou inkluzi se nelišili, též v jeho výzkumu mají smíšené pocity z tohoto výchovně vzdělávacího přístupu.

Obě šetření ukazují na potřebu zlepšit informovanost a připravenost učitelů na inkluzivní vzdělávání. Zatímco náš průzkum poukazuje na větší informovanost o školské inkluzi, výzkum Potměšila a kol. zdůrazňuje nedostatečnou informovanost a připravenost učitelů na inkluzivní praxi obecně. Příčinou odlišných výsledků může být rozdíl 6 let mezi provedeným našim průzkumem a výzkumem Potměšila a kol. Během tohoto období došlo

k významným změnám v oblasti vzdělávání a k rozvoji inkluzivního vzdělávání. V současné době je téma školské inkluze mnohem aktuálnější a diskutovanější, než tomu bylo v roce 2018, kdy probíhal výzkum Potměšila a kol., a kdy byly tyto koncepty stále ve fázi rozvoje. Tento posun je důsledkem zvýšeného povědomí o potřebách všech žáků, bez ohledu na jejich „odlišnosti“ a reflektuje snahu vytvářet školní prostředí, které je vhodné pro každého. Výsledky obou prací naznačují, že je nutné se zaměřit na další vzdělávání učitelů, poskytování odborné podpory a zajištění adekvátních zdrojů a materiálů pro efektivní implementaci inkluzivního vzdělávání.

13 Navrhovaná opatření

Na základě výsledků výzkumu, který byl zaměřen na informovanost a názory učitelů ZŠ na školskou integraci a inkluzi, jsme zjistili, že je potřeba dalších kroků ke zlepšení informovanosti učitelů ZŠ o školské integraci a inkluzi. Kvůli nedostatečné informovanosti totiž často dochází k negativním názorům, které pak mohou ovlivňovat i okolí učitelů ZŠ. Níže uvádíme možná opatření, která by mohla pomoci učitele ZŠ více informovat v problematice školské integrace a inkluze a tím pozitivně ovlivnit jejich názory na tyto výchovně vzdělávací přístupy.

Prvním možným opatřením jsou další vzdělávání a odborná školení, do kterých spadají odborné semináře, workshopy a kvalifikační kurzy. Při pravidelné organizaci odborných seminářů a workshopů bychom mohli dojít k lepší účasti. Tyto akce by měly poskytovat aktuální informace, praktické rady a příklady dobré praxe, které učitele budou dostatečně informovat o školské integraci, resp. školské inkluzi. Zmíněné akce by mohly být organizovány např. školskými úřady ve spolupráci s pedagogickými fakultami a odbornými vzdělávacími institucemi. Bylo by možné je pořádat v regionálních vzdělávacích centrech či přímo ve školách, aby byly snadno dostupné pro učitele z různých oblastí. Mohly být nabízeny jak prezenčně, tak distančně, aby umožnily flexibilní účast.

Druhým opatřením je podpora učitelů v praxi, ke které by docházelo pomocí mentoringu a supervizí. Zavést systém mentoringu a supervize, kde by zkušení učitelé a odborníci ze ŠPZ, kteří by poskytovali podporu a vedení méně zkušeným učitelům ZŠ. Tento systém by mohl pomoci učitelům ZŠ zlepšit jejich informovanost o školské integraci a inkluzi a zlepšit jejich kompetence pro práci s žáky se SVP. Důležité je myslet i na podporu týmové spolupráce. Týmovou spoluprací mezi učiteli, speciálními pedagogy, asistenty pedagoga a dalšími odborníky ze ŠPZ lze podporovat prostřednictvím pravidelných

společných schůzek, workshopů, případových studií či supervizí. V rámci těchto aktivit by učitelé a odborníci mohli společně plánovat výukové strategie, sdílet osvědčené postupy a řešit konkrétní problémy související se školskou integrací a inkluzí žáků se SVP. Týmová práce umožňuje sdílení odpovědnosti a zkušeností, což může vést k efektivnějšímu řešení problémů a lepší podpoře žáků se SVP.

Třetím opatřením jsou informační kampaně, osvěta, zvyšování povědomí. Realizovat informační kampaně zaměřené na zvýšení povědomí o školské integraci a inkluzi mezi učiteli, rodiči a širší veřejností. Tyto kampaně by měly zdůrazňovat význam těchto výchovně vzdělávacích přístupů, jejich přínosy pro všechny žáky a praktické způsoby, jak je efektivně využívat. Vytvářet a distribuovat informační brožury, letáky a publikace, které by poskytovaly přehledné i srozumitelné informace o školské integraci a inkluzi, včetně konkrétních postupů, příkladů dobré praxe a doporučení pro učitele. Tyto materiály by mohly být distribuovány ve školách, na vzdělávacích akcích, ve veřejných prostorách a prostřednictvím digitálních kanálů. Realizovány by byly ve spolupráci několika klíčových aktérů: MŠMT ČR, které by mělo hrát vedoucí roli v koordinaci těchto kampaní; neziskové organizace a odborné asociace zaměřené na vzdělávání, které mohou přispět svými odbornými znalostmi a zkušenostmi při tvorbě obsahu kampaní.

Posledním opatřením je pravidelná evaluace a zpětná vazba. Evaluace by měla zahrnovat zpětnou vazbu od učitelů, žáků, jejich rodičů a měla by být využita k identifikaci silných či slabých stránek školské integrace, inkluze a žáků se SVP k navrhování dalších opatření pro pravděpodobnější úspěšnost školské integrace a inkluze. Nejlepším způsobem zavedení by bylo zřídit systém pravidelné evaluace realizace školské integrace a inkluze ve školách. Důležité by bylo aktivně ze strany vedení školy vyžadovat, např. pomocí papírových či online dotazníků, a následně analyzovat zpětnou vazbu od učitelů, žáků, jejich rodičů týkající se školské integrace a inkluze. Zmíněná zpětná vazba může poskytnout cenné informace o tom, jak jsou tyto výchovně vzdělávací přístupy vnímány a jaké konkrétní problémy je třeba řešit.

Závěr

V bakalářské práci byla analyzována problematika školské integrace a inkluze, se zaměřením na názory učitelů ZŠ a jejich informovanost o těchto vzdělávacích přístupech. Cílem bylo zjistit názory učitelů ZŠ na školskou integraci a inkluzi, zjistit informovanost učitelů ZŠ o školské integraci a inkluzi.

Výsledky průzkumu ukazují, že učitelé mají větší nejistotu ohledně školské integrace ve srovnání se školskou inkluzí. U školské inkluze se učitelé spíše shodují na jejích přínosech. Tento rozdíl může být způsoben nedostatečnou informovaností učitelů o školské integraci, což vede k převzatým negativním názorům, aniž by měli dostatek vlastních zkušeností či informací k vytvoření vlastního názoru.

Cíle bakalářské práce bylo dosaženo prostřednictvím kvantitativního průzkumu, konkrétně dotazníkového šetření mezi učiteli ZŠ. V empirické části byly shromážděny a rozebrány odpovědi učitelů, což poskytlo přehled o jejich názorech a informovanosti o školské integraci a školské inkluzi. Zpracování dat umožnilo identifikovat klíčové oblasti nejistoty a souhlasu mezi respondenty.

Zjištění této práce naznačují, že je nezbytné zlepšit informovanost učitelů o školské integraci a inkluzi, poskytnout jim dostatečnou metodickou podporu a vytvořit podmínky pro sdílení dobrých praxí mezi školami. Takové kroky by mohly přispět k odstranění předsudků a k posílení pozitivního přístupu učitelů ke školské integraci a inkluzi.

Celkově lze konstatovat, že školská integrace a inkluze představují klíčové aspekty současného výchovně vzdělávacího systému, které vyžadují zvýšenou pozornost a podporu. Je nezbytné zajistit, aby učitelé měli potřebné zdroje a podporu k efektivnímu začleňování žáků se SVP do běžných tříd, což by mělo vést k vytvoření inkluzivního výchovně vzdělávacího prostředí pro všechny žáky.

V budoucnosti by bylo vhodné pokračovat v dalších průzkumech, výzkumech, které se zaměří na konkrétní strategie a opatření, jež by mohly podpořit učitele v jejich práci s žáky se SVP, a zároveň by přispěly k dalšímu rozvoji inkluzivního vzdělávání v ČR.

Seznam použitých zdrojů

- ANDERLINKOVÁ, L., 2014. *Cesta k inkluzi: úvahy z praxe a pro praxi*. 1. vyd. Praha: Triton. ISBN 978-80-7387-765-1.
- BARTOŇOVÁ, M., VÍTKOVÁ, M., 2007. *Strategie ve vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a specifické poruchy učení*. 1. vyd. Brno: Paido, 2007. ISBN 978-80-7315-140-9.
- FISCHER, S., ŠKODA, J., 2008. *Speciální pedagogika*. 1. vyd. Praha: Triton. ISBN 978-80-7387-014-0.
- HÁJKOVÁ, V., STRNADOVÁ, I., 2012. *Inkluzivní vzdělávání: Teorie a praxe*. 1. vyd. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-3070-7.
- HORVÁTHOVÁ, I., KOČOVÁ, H., 2016. Pro a proti integrace dětí se zdravotním postižením. In: *Šance dětem* [online]. Aktualizováno 9. 8. 2023 [vid. 7. 4. 2024]. ISSN 1805-8876. Dostupné z: <https://sancedetem.cz/pro-proti-integrace-deti-se-zdravotnim-postizenim>
- CHRÁSKA, M., 2016. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. 2. akt. vyd. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-5326-3.
- JEŘÁBEK, J., TUPÝ, J., a kol., 2023. *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání* [online]. Praha: MŠMT. Dostupné z: <https://www.edu.cz/rvp-ramcove-vzdelavaci-programy/ramcovy-vzdelavacici-program-pro-zakladni-vzdelavani-rvp-zv/>
- JEŘÁBKOVÁ, K., a kol., 2013. *Školská integrace u žáků se speciálními vzdělávacími potřebami*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. ISBN 978-80-244-3730-9.
- KAŠPAROVÁ, I., ČANIGOVÁ, K., KUBOVÁ, B., 2021. *Třídičná metodika pro mateřské školy. Metodika 2 – Inkluze a integrace*. Praha: Asociace Montessori ČR. ISBN 978-80-907774-0-8.
- LECHTA, V., ed., 2010. *Základy inkluzivní pedagogiky: dítě s postižením, narušením a ohrožením ve škole*. 1. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-679-7.
- LECHTA, V., ed., 2016. *Inkluzivní pedagogika*. 1. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-1123-5.
- MICHALÍK, J., BASLEROVÁ, P., FELCMANOVÁ, L., 2015. *Podpůrná opatření ve vzdělávání*. Praha: Člověk v tísni. ISBN 978-80-87456-57-6.
- MŠMT, 2024. *Žáci se speciálními vzdělávacími potřebami*. In: *Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy* [online]. [vid. 12. 3. 2024]. Dostupné z: https://www.msmt.cz/file/44243_1_1/

- NOVÁKOVÁ, E., 2020. *Informační brožura o inkluzivním vzdělávání*. Liberec: Statutární město Liberec.
- PIVARČ, J., 2020. *Na cestě k inkluzi: proměny pedagogických procesů ve vzdělávání a jejich pojetí učiteli a zástupci vedení ZŠ*. 1. vyd. Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta. ISBN 978-80-7603-206-4.
- POTMĚŠIL, M., a kol., 2018. *Sociální prostředí ve škole a inkluzivní vzdělávání*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. ISBN 978-80-244-5295-1.
- Profile of Inclusive Teachers*. In: European Agency for Development in Special Needs Education. Teacher Education for Inclusion. Odense, Denmark: European Agency for Development in Special Needs Education, 2012, s. 24–25. ISBN 978-87-7110-318-8.
- PRŮCHA, J., 2009. *Moderní pedagogika*. 4. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-503-5.
- RŮŽIČKOVÁ, V., 2006. *Integrace zrakově postiženého žáka do základní školy*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. ISBN 80-244-1540-2.
- SLOWÍK, J., 2016. *Speciální pedagogika*. 2. aktualizované a doplněné vyd. Praha: Grada. ISBN 978-80-271-0095-8.
- SLOWÍK, J., 2022. *Inkluzivní speciální pedagogika*. 1. vyd. Praha: Grada. ISBN 978-80-271-3010-8.
- ŠAUEROVÁ, M., ŠPAČKOVÁ, K., NECHLEBOVÁ, E., 2012. *Speciální pedagogika v praxi: komplexní péče o děti se SPUCH*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-4369-1.
- ŠÍP, R., DENGLEROVÁ, D., BIELIK, M., ĎULÍKOVÁ, L., GULOVÁ, L., et al., 2022. *Na cestě k inkluzivní škole: interakce a norma*. Brno: Masarykova univerzita. ISBN 978-80-280-0124-7.
- TANNENBERGEROVÁ, M., 2016. *Průvodce školní inkluzí aneb jak vypadá kvalitní základní škola současnosti?* 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer. ISBN 978-80-7552-008-1.
- UNESCO, 1994. *The Salamanca Statement and Framework for Action on Special Needs Education*. Paris: UNESCO.
- UNESCO, 2009. *Policy Guidelines on Inclusion in Education*. Paris: UNESCO.
- UNESCO, 2017. *A Guide for Ensuring Inclusion and Equity in Education*. Paris: UNESCO. ISBN 978-92-3-100222-9.
- VÁGNEROVÁ, M., 2005. *Školní poradenská psychologie pro pedagogy*. 1. vyd. Praha: Karolinum. ISBN 80-246-1074-4.
- VÍTKOVÁ, M., ed., 2004a. *Integrativní speciální pedagogika*. 2. rozš. a přep. vyd. Brno: Paido. ISBN 80-7315-071-9.

VÍTKOVÁ, M., ed., 2004b. *Integrativní školní (speciální) pedagogika: Základy, teorie, praxe*. 2. vyd. Brno: MSD. ISBN 80-86633-22-5.

Vyhláška č. 27/2016 Sb., o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných. In: *Sbírka zákonů České republiky*.

Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon). In: *Sbírka zákonů České republiky*.

Zákon č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů. In: *Sbírka zákonů České republiky*.

ZILCHER, L., SVOBODA, Z., 2019. *Inkluzivní vzdělávání: efektivní vzdělávání všech žáků*. Vydání 1. Praha: Grada. ISBN 978-80-271-0789-6.

Seznam příloh

Příloha č. 1: Dotazník

Příloha 1: Dotazník

Učitelé, školská integrace a inkluze

Dobrý den,

jsem studentkou katedry sociální práce a speciální pedagogiky na Technické univerzitě v Liberci. Dotazník byl vytvořen v rámci mé bakalářské práce. Prosím Vás o zodpovězení následujících položek. K vyplnění dotazníku Vám bude stačit pár minut Vašeho času. Dotazník je anonymní a dobrovolný.

Význam zkratk:

SVP - speciální vzdělávací potřeby

ZŠ - základní škola

Vysvětlivky k odpovědím:

1 = 100% souhlasím s levou variantou

2 = spíše souhlasím s levou variantou

3 = nevím nebo nejsem si jistý/á

4 = spíše souhlasím s pravou variantou

5 = 100% souhlasím s pravou variantou

Mockrát děkuji.

Barbora Zuzčaková

1. Integrace: *

	1	2	3	4	5	
poskytuje podpůrná opatření žákům se SVP	☐	☐	☐	☐	☐	sjednocuje podpůrná opatření do celkového vzdělávacího prostředí

2. Integrace: *

	1	2	3	4	5	
vyklučuje žáka se SVP z hlavního vzdělávacího proudu	☐	☐	☐	☐	☐	začleňuje žáka se SVP do hlavního vzdělávacího proudu

3. **Integrace:** *

	1	2	3	4	5	
vytváří stejnorodost ve skupině žáků	☐	☐	☐	☐	☐	akceptuje a podporuje různorodosti ve skupině žáků

4. **Integrace:** *

	1	2	3	4	5	
převažují standardní postupy ve vzdělávání	☐	☐	☐	☐	☐	převažují flexibilní přístupy ke vzdělávání s ohledem na potřeby žáků

5. **Integrace je:** *

	1	2	3	4	5	
společné dosahování vzdělávacích cílů pro všechny žáky bez ohledu na jejich schopnosti	☐	☐	☐	☐	☐	zaměření na specifické cíle pro žáky se SVP

6. Jak hodnotíte svou informovanost o **školské integraci**? *

	1	2	3	4	5	
dostatečná informovanost	☐	☐	☐	☐	☐	nedostatečná informovanost

7. Na **školskou integraci**: *

	1	2	3	4	5	
mám kladný názor	☐	☐	☐	☐	☐	mám negativní názor

8. Jaký názor máte na **školskou integraci** v ZŠ? (možnost více specifikovat) *

Vaše odpověď

9. **Inkluze** je: *

	1	2	3	4	5	
zapojení všech žáků do výchovně-vzdělávacího procesu	☐	☐	☐	☐	☐	rozdělení žáků na základě jejich schopností

10. **Inkluze** je: *

	1	2	3	4	5	
akceptace různorodosti ve skupině žáků	☐	☐	☐	☐	☐	preferování stejnorodosti a podobnosti ve skupině žáků

11. **Inkluze** je: *

	1	2	3	4	5	
empatický přístup k potřebám každého žáka	☐	☐	☐	☐	☐	održování standardních postupů bez ohledu na individuální potřeby žáka

12. **Inkluze** nabízí: *

	1	2	3	4	5	
omezenou schopnost přizpůsobit se změnám v individuálních potřebách žáků	☐	☐	☐	☐	☐	otevřenost k měnícím potřebám žáků

13. Jak hodnotíte svou informovanost o **školské inkluzi**? *

1 2 3 4 5

dostatečná informovanost nedostatečná informovanost

14. Na **školskou inkluzi**: *

1 2 3 4 5

mám kladný názor mám negativní názor

15. Jaký názor máte na **školskou inkluzi** v ZŠ? (možnost více specifikovat) *

Vaše odpověď
